

CEZA HUKUKUNUN GRİ ALANI: TEHLİKE SUÇLARI

Die Grauzone des Strafrechts: Die Gefährdungsdelikte

Doç. Dr. Uğur ERSOY*

Geliş Tarihi: 17.06.2019 Kabul Tarihi: 28.01.2020

ÖZET

Çalışmada tehlike suçlarının dogmatikliği, suç teorisi bakımından sergilediği özellikler, doktrinde sıklıkla kullanılan soyut ve somut tehlike suçlarının ve bunların alt ayrımlarında kullanılacak kıstasların neler olacağı, potansiyel tehlike suçlarından neyin anlaşılması gerektiği gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, çalışmanın kapsamını aşmamak amacıyla tehlike suçu olarak nitelendirilen suç tipleri hakkında kapsamlı açıklamalarda bulunulmamış, yalnızca konuyla ilgili hususlara temas edilmiştir. İnceleme sırasında ağırlıklı olarak Türk Ceza Hukuku sistemi esas alınacak olsa da Alman Hukukundaki konuyla ilgili görüşlerden ve yüksek mahkeme içtihatlarından da yeri geldikçe yararlanılması, böylelikle ceza hukukunun gri alanı olarak nitelendirdiğimiz tehlike suçları hakkında açıklamalarda ve çözüm önerilerinde bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tehlike suçları, soyut tehlike suçları, somut tehlike suçları, potansiyel tehlike suçları, zarar suçları.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Beitrag werden die Dogmatik der Gefährdungsdelikte, ihre Eigenschaften und die Kriterien für die Unterscheidung zwischen abstrakten und konkreten Gefährdungsdelikte sowie das Verständnis der potenziellen Gefährdungsdelikte diskutiert. Um den Umfang des Beitrages nicht zu überschreiten, wurden jedoch keine umfassenden Erläuterungen zu den Arten von Straftaten abgegeben, die als Gefährdungsdelikt gelten, sondern nur relevante Themen angesprochen. Obwohl das türkische Strafrechtssystem als Grundlage für die Prüfung herangezogen wird, das Ziel dieses Beitrages ist es, die Meinungen des deutschen Rechts und die Entscheidungen des Bundesgerichtshofs zu diesem Thema zu analysieren und daraus kommende Erklärungen Lösungsvorschläge für die von uns als Grauzone des Strafrechts definierten Gefährdungsdelikte zu nutzen.

Schlüsselwörter:Gefährdungsdelikte, abstrakte Gefährdungsdelikte, konkrete Gefährdungsdelikte, potentielle Gefährdungsdelikte, Verletzungsdelikte.

* Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, e-posta: avugurersoy@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3770-0353.

GİRİŞ

Alman Hukuku'nda tehlike suçları ile ilgili yapılan önemli çalışmalardan birine imza atmış yazarlardan biri olan *Zieschang*, konuyla ilgili monografik eserinin giriş kısmında önemli tespitlerde bulunmuştur. Yazara göre Almanya'da son yıllarda tehlike suçlarının sayısında çok önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu artışın temelinde Alman kanun koyucusunun, soyut ve somut tehlike suçlarını, failin hareketini bir ihlal meydana gelmeden önce cezalandırmak için kullanması yatmaktadır. *Zieschang* somut tehlike suçlarının, ceza hukuku sistemine “bir yağ lekesi gibi bulaşmış olduğunu” ve “kanun koyucunun neredeyse en sevdiği çocuğu haline geldiğini” ifade etmektedir¹.

Zieschang tarafından dile getirilen bu görüşlerin temelinde, Alman Ceza Hukuku'nun son yıllarda gösterdiği eğilim yatmaktadır. Bu nedenle tehlike suçlarıyla ilgili açıklamalara geçmeden önce Türk Ceza Hukuku açısından da önemli ipuçları barındıran Alman Hukuku'ndaki tartışmalara kısaca değinmekte yarar görülmektedir.

Almanya'da yakın geçmişte ceza hukukunda yapılması planlanan reformun temel düşüncesini biçimlendirmiş hukukçulardan birisi olan *Werner Maihofer*'e göre, o döneme kadar yürütülen reform çabalarının hepsi eski çağların tekrarından öteye geçememiştir. *Maihofer*, Federal Alman Anayasası'nın ruhuna uygun, sosyal ve hukuk devleti ilkesi ile eşgüdümlü bir ceza hukukuna ihtiyaç olduğunu ve böyle bir ceza hukuku için de iki ilkenin asla unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu ilkelerden birincisi, ceza hukukunun vatandaşların *Magna Carta*'sı olduğu, ikincisi ise ceza hukukunun sosyal politikanın *ultima ratiosu*² olduğudur³.

Hilgendorf, Alman Ceza Hukuku'nun son yıllardaki gelişiminde ana eğilimin, yeni suçların ihdas edilmesi ve cezaların ağırlaştırılması olduğunu ifade etmektedir⁴. Alman Hukuku açısından bakıldığında yeni suçların ihdas

¹ **Zieschang, Frank**, Die Gefährdungsdelikte, Berlin 1998, s.13-14. Benzer tespitler için bkz. **Roxin, Claus**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, München 2006, §11 Rn.146; **Ostendorf, Heribert**, “Grundzüge des konkreten Gefährdungsdelikts”, JuS 1982, s.428.

² Hilgendorf'a göre devletin en kuvvetli aracı olan ceza hukuku, dün olduğu gibi bugün de daima *ultima ratio* olmalıdır. Başka bir ifadeyle ceza hukuku uygulamaları ancak başka hiçbir araç kullanma imkanı kalmamışsa hukuka uygundur. Ancak modern kanun koyucuların bu temel prensibi çiğnediği de gözden uzak tutulmamalıdır. Zira ceza hukuku yalnızca *ultima ratio* olarak değil daha çok *prima ratio* olarak duruma göre de *sola ratio* olarak kullanılmaktadır. Özellikle ekonomi hukukunda, terör suçları ve organize suçlarla mücadelede bu tür önlemlere sıkça rastlanabilmektedir. Bkz. **Hilgendorf, Eric**, “Ceza Düşüncesi 1975-2005”, (Çev.: Başak Özay), in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: I, İstanbul 2010, s.185.

³ **Hilgendorf**, Ceza Düşüncesi, s.177-178.

⁴ **Hilgendorf**, Ceza Düşüncesi, s.184, 187, 191. Yazara göre toplumda büyük sansasyonlara yol

edilmesi sorunu, hafif ve orta ağırlıktaki suçlarda verilen düşme ve takipsizlik kararları ile büyük ölçüde dengelenmektedir⁵.

Yeni suçların ihdas edilmesinin yanı sıra ceza hukukunda genişleme gösteren bir başka hususun da “cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi” (*Vorverlagerung der Strafbarkeit*) olduğu görülmektedir. Her ne kadar suç teşebbüsün cezasının artırılmasının bu sorunu çözebilecek bir araç olduğu belirtilmekteyse de öncelikle soyut tehlike suçlarının belirlenmesinin sorunun esas çözümü olduğu ifade edilmektedir. Çünkü soyut tehlike suçlarında, somut

açan çocuk istismarı, çevre felaketleri ya da ekonomide şaibeli görünen hareketlenmeler gibi olaylar kanun koyucuyu adeta bu olaylara müdahale etmeye davet eder. Kanun koyucu bu tip suçların cezalarını ağırlaştırmak istediğini ifade ederek, kamuoyunun düşüncelerini kendi lehine çekmeye çok istekli ve hazırdır. Zira suç olmaktan çıkarma yoluyla bir seçim kazanmak neredeyse imkansızdır! Özellikle cinsel suçlar hukuku, yapay olarak oluşturulmuş kamuoyu tavrına yönelik modern ceza hukukuna örnek olarak görülebilir. Reform düşüncesinin ortaya çıkışı ile o reformun uygulanması arasındaki süre çok kısalmış olduğundan, ceza hukuku yasamasındaki popülizm kolay yol haline gelmiştir. Bu nedenle iyi niyetle gerçekleştirilen pek çok reform çok hızlı bir şekilde yapılmış ve bunun doğal sonucu olarak da sorunların çözülmesi bir yana pek çok alanda daha birçok sorun yaratılmıştır. (bkz. aynı eser, s.186-187.) Hilgendorf çalışmasının devamında başka önemli tespitlerde de bulunmaktadır. Buna göre ceza hukuku, toplum ve politikanın çok büyük bir kesimi tarafından istenmeyen her türlü gelişmenin önünü kesmek için kullanılan bir silah gibi görülmektedir. Buna paralel olarak toplumun sözde yükselen suç eylemlerinden doğan korkuları da dikkate değer bir biçimde giderek artmaktadır. Kitle iletişim araçları da bu konuyu sürekli gündemde tutmakta ve toplumda oluşan irrasyonel korkuları güçlendirmektedir. Bu nedenle de genelde popüler kaygılarla hareket eden kanun koyucu, hızlıca hazırlanmış kanunlarla *ultima ratio* prensibini ihlal ederek yeni suçlar oluşturmakta, cezaların miktarını artırmakta ve tabiatıyla ceza hukukunun görev alanını genişletmektedir. Bütün bunların neticesinde, ceza kanunları bütün bu görevlerin yerine getirilebilmesi amacıyla zorunlu olarak esnekleştirilmektedir. Yazara göre yeni ceza unsurlarının oluşturulması ve cezaların ağırlaştırılması yoluyla meydana gelen “ceza hukukunun genişlemesi” ile açık ve bağlayıcı düzenlemelerin ortadan kaldırılması ile oluşan “ceza hukukunun esnekleşmesi” birbirleriyle kesişmekte ve birbirlerini karşılıklı olarak etkilemekle birlikte temelde birbirlerinden ayırdılar; zira ceza hukukunun genişlemesi ancak daha sert ve sıkı bir yasama yoluyla mümkün olur; buna karşılık ceza hukukunun esnekleşmesi, genişlemeye ters olarak, hükümleri genişletmeden, esnekleştirme ile oluşur. Ceza hukukunu bu derece zorlayan bir ceza hukuku politikası, liberal hukuk devletinin özgürlükçü yapısını tehdit etmekte ve toplum içinde benimsenen, itibar gören ceza hukukunun bu özelliklerini kaybetmesine yol açmaktadır. Yazara göre gelecek yıllarda daha fazla değil, daha az ceza hükmüne ihtiyacımız olacaktır. Ceza hukuku sadece akılcı bir hukuk politikasının *ultima ratiosudur*; ceza hukuku yalnızca suçlularla mücadelede ile uğraşmamalı aynı zamanda özgürlükçü hukuk devletinin *Magna Carta’sı* olma niteliğini de her zaman korumalıdır. (bkz. Hilgendorf, Ceza Düşüncesi, s.195-196.)

⁵ Alman Hukuku’nda yerindelik ilkesi gereğince verilen düşme kararlarının sayısı 1981 ile 1998 yılları arasında %161,4 oranında artış göstermiştir. Benzer şekilde Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (StPO) 153 ve 153b maddelerine göre verilen düşme kararları da %260,5 oranında artmıştır. Bu sonuçlardan hareketle, Alman Hukuku’nda yerindelik ilkesinin geniş bir alanda mecburilik ilkesinin yerini aldığı tespiti de yapılmaktadır. Bkz. Hilgendorf, Ceza Düşüncesi, s.187.

tehlike suçlarında olduğu gibi suçun konusuna yönelmiş somut bir tehlike söz konusu değildir; kanun koyucu tarafından tehlikeli olarak nitelendirilmiş olan bir eylemin gerçekleştirilmesi yeterlidir⁶.

Zieschang ve *Hilgendorf* ile benzer görüşleri paylaşan *Öztürk/Erdem*'e göre de günümüzde, “suçu bastırma” anlayışının yerini, “suçla mücadele” anlayışının almasından kaynaklanan kaçınılmaz sonuç, somut ve özellikle de soyut tehlike suçlarına kanunlarda yer verilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu durum salt suçun konusu üzerinde bir tehlike yaratılmış olması nedeniyle failin cezalandırılmasını ve bu nedenle de cezalandırılabilirlik alanlarının belirsiz ve tehlikeli biçimde genişlemesi sonucunu doğurmuştur. “*Riziko ceza hukuku*” olarak da nitelendirilebilecek bu durum, hukuk devleti açısından önemli sakıncaları bünyesinde barındırmaktadır⁷.

Türk ve Alman Ceza Hukuku sistemleri açısından yapılan bu tespit ve eleştirilerin tamamına katılmakta ve bunların tehlike suçları bakımından önemli ipuçları barındırdığını düşünmekteyiz. Özellikle son yıllarda Dünya'nın çoğu ülkesinde yaşanan başta terör saldırıları ve çevre felaketleri olmak üzere birçok olay sonrasında *özgürlük-güvenlik dengesinin* güvenlikten yana kaydığı bilinen bir gerçektir. İnceleme konusunu oluşturan tehlike suçları da kanun koyucular tarafından bu tartışmalar ekseninde şekillendirilen önemli bir kurum olarak kendisini göstermektedir. Bu nedenle tehlike suçlarının altında

⁶ **Hilgendorf**, Ceza Düşüncesi, s.184.

⁷ **Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhana**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2018, Kn.364. Yazarlar özellikle 1970'li yıllardan bu yana Alman Hukuku'nda çeşitli alanlarda yapılan reformların ceza muhakemesi hukukunda da önemli sonuçları olduğunu ifade etmektedirler. Yazarlar soyut tehlike suçlarına yer verilmek suretiyle failin ispatını kolaylaştırma, gizli soruşturma yöntemlerine başvurma şeklinde kendisini gösteren ve bu şekilde ceza muhakemesini *formal gerekliliklerden* kurtarma eğilimine dikkat çekmektedirler. Yazarlara göre “*ön alanı kriminalize etme*” olarak değerlendirilebilecek düşüncenin altında, ispat güçlüklerini aşma amacı yatmaktadır. Zira bir suç soyut tehlike suçu olarak formüle edildiğinde zararın ya da meydana gelen zararlar failin davranışı arasında nedensellik bağının ispatına da gerek kalmaz. Terör, yolsuzluk, kaçakçılık, bilişim gibi alanlarda çıkarılan kanunların adında “*mücadele*” ifadesinin geçmesi de bu anlayışın bir yansımasıdır. Modern ceza hukuku bir nevi “*tehlikeyi önleme hukuku*”na dönüşmüş bulunmaktadır. Bkz. aynı eser Kn.364. Benzer eleştirilere yer veren Centel/ Zafer/Çakmut da soyut tehlike suçlarının ceza hukukunun genel ilkeleriyle bağdaşmadığını, bu nedenle bu suçlara TCK'da yer verilmemesinin doğru olacağını savunmaktadırlar. Bkz. **Centel, Nur/Zafer, Hamide/Çakmut, Özlem Yenerer**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017, s.267. Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe de kanun koyucunun tehlike suçlarına yer vermek suretiyle ceza hukukunun müdahale olanağını genişletmiş olduğunu, ceza kanunlarındaki bu tür suçların artmasının demokratik hukuk devletinin ilkelerine ve ceza hukukunun son çare olması niteliğine uygun olmadığını; bu durumun özellikle soyut tehlike suçlarında kendisini daha net bir şekilde gösterdiğini ifade etmektedirler. Bkz. **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018, s.227.

yatan motifleri doğru şekilde tespit etmeden konuyla ilgili sağlıklı sonuçlara varılmasının mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

Ş1. Genel Olarak

Suçlar, fail tarafından gerçekleştirilen fiilin, suçun konusu üzerinde bir zarar veya tehlike meydana getirmesine, başka bir ifadeyle fiilin, suçun konusu üzerindeki etkisine göre *zarar suçları (Verletzungsdelikte)* ve *tehlike suçları (Gefährdungsdelikte)* olarak iki ana başlığa ayrılmakta; tehlike suçları da kendi içerisinde *soyut ve somut tehlike suçları* şeklinde sınıflandırılmaktadır⁸.

Zarar suçlarında haksızlık teşkil eden fiilin işlenmesiyle birlikte suçun konusu üzerinde gerçek bir zarar meydana gelmektedir⁹. Kasten öldürme, kasten yaralama, mala zarar verme gibi suçlar zarar suçu olarak nitelendirilmektedir.

Zarar suçları aynı zamanda neticeli suçlardır; buna karşın her neticeli suç zarar suçu değildir¹⁰. Çünkü suçun kanuni tanımında belirtilen netice her zaman suçun konusunun zarar görmesi şeklinde gerçekleşmek zorunda değildir. Örneğin somut tehlike suçlarında, kanuni tanımda gösterilen netice, somut bir tehlikenin ortaya çıkması şeklinde olabilmektedir¹¹.

⁸ **Roxin**, AT, §10 Rn.123; **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.15; **Otto, Harro**, Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre, 7. Auflage, Berlin 2004, s.41; **Schmidt, Jürgen**, Untersuchung zur Dogmatik und zum Abstarktionsgrad abstrakter Gefährdungsdelikte–Zugleich ein Beitrag zur Rechtgutlehre, Marburg 1999, s.1; **Wessels, Johannes/Beulke, Werner**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Die Straftat und ihr Aufbau, 41. Auflage, Heidelberg 2011, §1 Rn.26-27; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.363; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s.227; **Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 2018, s.214-215; **Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2018, s.119; **Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2018, s.318; **İçel, Kayıhan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 2018, s.286; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.267; **Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018, s.250; **Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s.175; **Hakeri, Hakan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara 2017, s.183; **Zafer, Hamide**, “Halkın Bir Kısmını Aşağılayacak ve İnsan Onurunu Zedeleyecek Şekilde Tahkir Etme Cürmü (765 sayılı TCK m.312/3)”, İÜHFİM, C:62, S:1-2, 2004, s.231 (Yazar, somut tehlike suçlarında hareketin, maddi konuya; soyut tehlike suçlarında ise korunan hukuki yarara zarar verebilme ihtimalinin/uygunluğunun cezalandırıldığını ifade etmektedir. bkz. aynı eser, s.235).

⁹ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.363; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.214; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.120; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.318; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Önder**, Ceza Hukuku, s.175; **Roxin**, AT, §10 Rn.123; **Otto**, Grundkurs Strafrecht, s.41; **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.26.

¹⁰ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.363; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.318; **Zafer**, Genel Hükümler, s.204; **Heinrich, Bernd**, Ceza Hukuku Genel Kısım – I, (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014, §8 Rn.161.

¹¹ **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.318; **Heinrich**, Genel Kısım-I, §8 Rn.161.

Tehlike suçlarında ise icra edilen fiilin, suçun konusu üzerinde *az ya da çok yoğun* bir zarar meydana getirme tehlikesi söz konusudur ki somut ve soyut tehlike suçları arasındaki ayırım da işte bu noktaya dayanmaktadır¹².

Tehlike suçları, kanun koyucunun bazı hukuki değerleri daha etkin bir şekilde korumak için, bunları ihlal eden davranışı gerçekleştiren faili cezalandırabilmek amacıyla herhangi bir zararın gerçekleşmesini gerekli görmediği suç tipleri olarak nitelendirilmektedir¹³.

Zarar suçlarında, failin gerçekleştirdiği hareket dolayısıyla bir zararın netice olarak meydana gelmesi¹⁴ ve failin hareketi ile gerçekleşen netice arasında nedensellik bağının bulunması aranmaktadır. Başka bir ifadeyle netice suçlarında, hareketin yönelmiş olduğu konuda bir zararın meydana gelmiş olması aranırken, tehlike suçlarında ise suçun konusu üzerinde bir zarar tehlikesinin meydana gelmesi neticenin kabulü için yeterli olup, hareketin yönelik olduğu konunun gerçekten zarara uğramış olması şart değildir¹⁵.

Zarar suçu nitelendirmesi sadece suçun kanuni tanımında neticenin arandığı suçlar bakımından yapılabilir; buna karşılık, hakaret veya iftira gibi fiilin işlenmesiyle tamamlanan ve ayrıca başka bir neticenin gerçekleşmesinin aranmadığı suçlarla¹⁶ ilgili olarak zarar suçu nitelendirmesi yapılamaz¹⁷.

Tehlike suçlarında, söz konusu suçun tamamlanmış sayılabilmesi için suçun konusunun tehlikeye düşürülmüş olması yeterli olup, bu konunun zarara uğratılmış olması şart değildir¹⁸; başka bir ifade ile suçun konusunun zarar tehlikesi ile karşılaşmış olması suçun gerçekleşmesi yeterlidir¹⁹. Kanun koyucu

¹² **Roxin**, AT, §10 Rn.123; **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.27; **Otto**, Grundkurs Strafrecht, s.41; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s.120; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.318; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Önder**, Ceza Hukuku, s.175.

¹³ **Otto**, Grundkurs Strafrecht, s.41; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.120; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.318; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Demirbaş**, Genel Hükümler, s.250; **Daragenli, Vesile Sonay**, Tehlike Suçları, İstanbul 1998 (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi) s.59; **Bekar, Elif**, Objektif Cezalandırılabilirlik Koşulları Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar, İstanbul 2016 (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi) s.228.

¹⁴ **Fischer, Thomas**, Beck'sche kurz Kommentare, 61. Auflage, München 2014, Vor §13 Rn.18.

¹⁵ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227.

¹⁶ Çalışmanın devamında açıklanacağı üzere, bu tip suçları ifade etmek için Türk doktrininde "neticesiz suç" veya "neticesi harekette bitişik suç" terimleri de kullanılmaktadır.

¹⁷ **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215.

¹⁸ Jescheck'e göre tehlike kavramından anlaşılması gereken şey, olaydaki somut durumlar değerlendirildiğinde, bir zarar doğma tehlikesinin yakın bir ihtimal olarak ortaya çıkmasıdır. Bkz. **Jescheck, Hans-Heinrich**, Alman Ceza Hukukuna Giriş-Kusur İlkesi-Ceza Hukukunun Sınırları (Çev.: Feridun Yenisey), İstanbul 2007, s.128.

¹⁹ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Özen, Muharrem**, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, Ankara 2010, s.7.

burada, kimi fiillere henüz zarar meydana gelmeden müdahale etmeyi gerekli görmüş ve buna uygun olarak suç tipleri ihdas etmiştir²⁰.

Zarar suçu-tehlike suçu ayrımı konusunda doktrinde bazı yazarlar kıstas olarak suçla korunan hukuki/hukuksal değeri/menfaati/yararı baz almakta ve korunan hukuksal değer ihlal biçimine göre tehlike suçlarını soyut ve somut olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. Bu görüştekilere göre zarar suçlarında korunan hukuki yarara zarar verilmekteyken, tehlike suçlarında ise korunan hukuki yarar açısından sadece tehlike doğmaktadır²¹.

Buna karşın doktrindeki diğer ayrımla ilgili olarak suçla korunan hukuksal değer değil suçun konusu kıstası esas alınmalıdır. Bu görüşteki yazarlardan *Özgenç*, suç teşkil eden fiilin ihlal ettiği hukuki değer ile maddi unsurlardan birisini oluşturan suçun konusu kavramlarının birbirine karıştırılmaması gerektiğini ifade ettikten sonra ister zarar ister tehlike suçu olsun, korunan hukuki değer ihlal edilmiş olacağını, buna karşın suçun işlenmesiyle suçun konusuna ya zarar verileceğini ya da suçun konusunun tehlikeye maruz bırakılacağını ifade etmektedir²². Benzer görüşü savunan yazarlardan *Koca/Üzülmez'e* göre de hukuki değerler soyut, ideal, manevi nitelikte olduklarından bu değerlerin gerçekten zarara uğratılması söz konusu olamaz. Her suç en az bir hukuki değeri koruma amacıyla ihdas edildiğine göre ister tehlike suçu ister zarar suçu olsun, söz konusu suçun işlenmesiyle o suçla korunan hukuki değer ihlal edilmiş olur. Hukuki değeri ihlal etmeyen bir fiilin cezalandırılabilmesi mümkün değildir²³.

Kanaatimizce gerek zarar suçu-tehlike suçu ayrımında, gerek soyut tehlike suçu-somut tehlike suçu ayrımında korunan hukuki değerden hareketle bir sonuca varmak doğru değildir; burada benimsenmesi gereken, fiilin, suçun konusu üzerinde yarattığı etkiden (zarar veya tehlike) hareketle sonuca varılması olmalıdır. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, suçla korunan hukuki değer ihlal edilmiş olursa, zarar veya tehlikeye uğratılması mümkün değildir; suçla korunan hukuki değer yalnızca ihlal edilebilir.

Son olarak değinilmesi gereken bir husus da zarar suçları-tehlike suçları şeklindeki ayrımın hangi başlık altında ele alınacağıyla ilgilidir. Türk doktrinde bu konuda farklı görüşlerin bulunduğu görülmektedir. Bazı yazarlar²⁴ neticesiz

²⁰ Kanun koyucu bu tip düzenlemeler yapıp yapmamakta anayasa hukukunun sınırları çerçevesinde tamamen serbesttir. Bkz. *Ostendorf*, Gefährdungsdelikt, s.427.

²¹ *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*, Genel Hükümler, s.227 (Ancak yazarlar çalışmanın bazı yerlerinde suçun konusu üzerinden de değerlendirmelerde bulunmaktadır.); *Daragenli*, Tehlike, s.32; *Centel/Zafer/Çakmut*, Ceza Hukuku, s.265, 267-268; *Soyaslan, Doğan*, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2018, 262-263; *Zafer, Hamide*, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 6. Baskı, İstanbul 2016, s.203, 207.

²² *Özgenç*, Genel Hükümler, s.214-215.

²³ *Koca/Üzülmez*, Genel Hükümler, s.118-119 dn.167.

²⁴ *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*, Genel Hükümler, s.226; *Centel/Zafer/Çakmut*, Ceza Hukuku, s.264; *İçel*, Genel Hükümler, s.285; *Soyaslan*, Genel Hükümler, s.262; *Zafer*, Genel Hükümler, s.207; *Hakeri*, Ceza Hukuku, s.182.

suç olamayacağını kabul etmekte, bunun sonucunda da neticesi harekete bitişik suç (şekli suç) / neticesi hareketten ayrı suç (maddi suç) ayrımını benimsemektedirler. Bu görüştekiler neticeyi zarar veya tehlike şeklinde kabul etmekte ve zarar suçu / tehlike suçu ayrımını netice başlığı altında incelemektedirler. Buna karşın bizim de katıldığımız diğer görüşteki yazarlar²⁵ ise her suçta mutlaka bir netice vardır şeklindeki düşünceye karşı çıkmakta, neticeli suçtan bahsedebilmek için suçun kanuni tanımında neticeye unsur olarak açık bir şekilde yer verilmiş olması gerektiğini, bunun sonucunda da neticesi harekete bitişik suç veya neticesi hareketten ayrı suç ayrımından söz edilemeyeceğini; suçun kanuni tanımında neticenin bulunup bulunmamasına göre suçların sırf hareket suçları ve neticeli suçlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmasının mümkün olduğunu savunmakta ve açıklamalarını ağırlıklı olarak suçun konusu başlığı altında yapmaktadırlar.

Çalışmada, tehlike suçlarının tasniflendirilmesi konusunda Türk ve Alman ceza hukuku sistemlerinde en fazla taraftar toplamış ve “*geleneksel ikili ayırım*”²⁶ (*herkömmliche Zweiteilung*) olarak da nitelendirilen “*soyut ve somut tehlike suçu*” (*abstrakte und konkrete Gefährdungsdelikte*) ayrımı²⁷ takip edilecek, bu kapsamda çalışmanın devamında tehlike suçları, somut tehlike suçları ve soyut tehlike suçları olarak iki ana başlık altında ayrı ayrı ele alınıp incelenecektir²⁸.

§2. Somut Tehlike Suçları (konkrete Gefährdungsdelikte)

Somut tehlike suçlarının varlığından söz edebilmek için fiilin, suçun kanuni tanımında belirtilen konu²⁹ bakımından gerçek bir *zarar tehlikesi* (*somut tehlike*) yaratmış olması gereklidir³⁰. Bu suçlarda bir “*zarar neticesi*”

²⁵ **Öztürk/Erdem**, Ceza Hukuku, Kn.354; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.184-185; **Koca/Üzülmöz**, Genel Hükümler, s.128-129; **Akbulut, Berrin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2018, s.310-311.

²⁶ **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.15.

²⁷ **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.15; **Schmidt**, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.1; **Ostendorf**, Gefährdungsdelikte, s.426; **Schröder, Horst**, “Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht”, ZStW 81 (1969), s.7; **Gallas, Wilhelm**, “Abstrakte und konkrete Gefährdung”, in: Festschrift für Ernst Heintz zum 70. Geburtstag, 1972, s.171 vd.; **Hoyer, Andreas**, “Zum Begriff der abstrakten Gefahr”, JA 1990, s.183.

²⁸ Tasnif için bkz. **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.304; **Özen**, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.10; **Hakeri**, Genel Hükümler, s.184.

²⁹ Daha önce de ifade edildiği üzere aksi görüşteki yazarlara göre zarar suçu-tehlike suçu ayrımında suçun konusu değil, suçla korunan hukuki yarar esas alınmalıdır. Buna göre zarar suçlarında korunan hukuki yarara zarar verilmekteyken, tehlike suçlarında ise korunan hukuki yarar açısından sadece tehlike doğmaktadır. Bkz. **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.265, 267-268.

³⁰ **Roxin**, AT, §10 Rn.124, §11 Rn.147; **Otto**, Grundkurs Strafrecht, s.41; **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.15; **Ostendorf**, Gefährdungsdelikte, s.426; **Schröder**, Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht, s.7; **İçel**, Genel Hükümler, s.286; **Önder**, Ceza Hukuku,

değil, “*tehlike neticesi*” (*Gefahrerfolg*) veya “*netice tehlikesi*” (*Erfolgsgefahr*) yaratılmaktadır³¹ ki bundan dolayı somut tehlike suçları neticeli suçlardan kabul edilmektedir³². Burada fail, gerçekleştirdiği davranış dolayısıyla suçun konusunu maddi olarak bir ihlal tehdidiyle karşı karşıya bırakmış olmaktadır.

Somut tehlike suçlarında tehlikenin varlığı bir varsayıma dayandırılmaz; hakim somut olayın şartlarını değerlendirmek suretiyle, gerçekleştirilen hareketin suçun konusuna zarar verme ihtimalini doğurup doğurmadığını araştırmak zorundadır³³. Örneğin bir gemiyi batıran kişi, gemiyi batırmadan önce gemi adamlarını ve yolcuları filikalara bindirerek hayatlarını garanti altına almış olursa, söz konusu kişilerin hayatları bakımından bir tehlike mevcut olmayacağından somut bir tehlikenin varlığından da bahsedilemeyecektir³⁴.

Somut tehlike suçları neticeli suçlardan kabul edildiğinden gerçekleştirilen hareket ile somut tehlike arasında nedensellik bağının mevcut olması gerektiği de ifade edilmektedir³⁵.

Bu suçlara örnek olarak şu suç tipleri gösterilebilir³⁶: Genel güvenliğin tehlikeye sokulması (TCK m.170), trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK m.179), bozulmuş ve değiştirilmiş gıda ve ilaçların ticareti (TCK m.186), kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye koyacak biçimde ilaç yapma veya satma (TCK m.187), zehirli madde imal ve ticareti (TCK m.193), sağlık için tehlikeli madde temini (TCK m.194), suçu ve suçluyu övme (TCK m.215), halkı kin ve düşmanlığa tahrik (TCK m.216).

s.175; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.319. Söz konusu değerlendirme yargılamayı yapan hakim tarafından yapılacaktır. Bkz. **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.121; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Zafer**, Tahkir Etme Cürmü, s.232; **Hakeri**, Genel Hükümler, s.184. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kindhäuser, Urs**, *Gefährdung als Straftat–Rechtstheoretische Untersuchungen zur Dogmatik der abstrakten und konkreten Gefährdungsdelikte*, Frankfurt am Main 1989, s.189 vd.

³¹ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Roxin**, AT, §11 Rn.147.

³² **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.268; **Zafer**, Genel Hükümler, s.210; **Roxin**, AT, §11 Rn.147.

³³ **Heinrich**, Ceza Hukuku, §8 Rn.163; **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.28; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.121; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.319; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.268; **Zafer**, Genel Hükümler, s.205; **İçel**, Genel Hükümler, s.286; **Toroslu, Nevzat/Toroslu, Haluk**, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2018, s.144-145.

³⁴ **Önder**, Ceza Hukuku, s.175.

³⁵ **Roxin**, AT, §11 Rn.147; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.319; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.227; **Daragenli**, Tehlike, s.55; **Akbulut**, Genel Hükümler, s.311; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.268; **Zafer**, Genel Hükümler, s.205, 210; **Önder**, Ceza Hukuku, s.176.

³⁶ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.121.

Alman Ceza Kanunu'nda (Al.CK) da çok sayıda somut tehlike suçuna yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda somut tehlike suçlarının en güzel örneği olarak, Al.CK'nın 315c maddesinde düzenlenmiş bulunan karayolu trafiğini tehlikeye düşürme suçu gösterilmektedir. Burada failin hareketi olan tehlikeli bir şekilde araç sürme sonucu, *diğer bir insanın vücudu veya hayatı açısından tehlike yaratması veya önemli değer taşıyan başkasına ait eşyayı tehlikeye düşürmesi* gerekmektedir. Bir diğer örnek olarak Al.CK'nın 221. maddesinde düzenlenmiş bulunan terk suçu gösterilmektedir. Söz konusu maddede belirtilen *"ölüm veya sağlığının ağır bir şekilde bozulması tehlikesine maruz bırakırsa"* ifadesi de somut tehlike olarak değerlendirilmektedir. Somut tehlike suçuna verilen bir başka örnek ise Al.CK'nın 328. maddesinde düzenlenmiş olan radyoaktif ve diğer tehlikeli madde ve eşyayı izinsiz işleme suçudur³⁷.

Somut tehlike suçlarında bir tehlikeye neden olma tipikliğin objektif unsuru (objektives Tatbestandsmerkmal) kapsamında değerlendirilmektedir³⁸. Bu kapsamda somut tehlike suçunun varlığından söz edebilmek için ön koşul, failin, yasaklanmış olan tehlikenin gerçekleşmesini amaçlamış olmamasıdır³⁹.

Somut tehlike suçları hem toplumun genelinin hukuki menfaatlerine hem de bireysel hukuki menfaatlere karşı söz konusu olabilmektedir⁴⁰.

Alman doktrininde somut tehlike suçlarında tipik eylemin suçun konusu üzerinde zarar meydana getirme tehlikesini doğurmasının veya doğurmamasının tamamen tesadüfi olaylara bağlanmış olması da zaman zaman eleştirilere neden olmaktadır⁴¹.

Alman yüksek mahkeme içtihatlarına bakıldığında somut tehlike suçlarının belirlenmesi noktasında *"yakın tehlike"* (*nahe liegenden Gefahr*) veya *"bir zarar olasılığı"* (*der Wahrscheinlichkeit einer Verletzung*) şeklindeki formülasyonların kullanıldığı ancak bunların zayıf noktasının bu belirlemelerin yapılmasının hakim'in yaşam tecrübesine bağlı olması ve hiçbir objektif kritere dayanmaması olduğu ifade edilmektedir⁴². Benzer şekilde somut tehlike suçlarındaki *"tehlike"* kavramının da bir ikilemi bünyesinde barındırdığı ileri sürülmüştür⁴³. Buna göre tehlike bir yandan bir ihlalin varlığını şart koşmaksızın

³⁷ **Roxin**, AT, §10 Rn.124, §11 Rn.147.

³⁸ **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.28.

³⁹ **Kindhäuser**, Gefährdung als Straftat, s.189.

⁴⁰ **Ostendorf**, Gefährdungsdelikt, s.428.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ostendorf**, Gefährdungsdelikt, s.432-433. Kaufmann tarafından, somut olayda nedensellik bağının ispatlanmasının, failin sorumluluğu için zorunlu olduğu yolundaki doktrinde savunulan görüş, ceza hukukunda korunan hukuki menfaatlerin temini için bir engel olarak değerlendirilmektedir. Bkz. **Kaufmann, Armin**, "Zum Stande der Lehre vom personalen Unrecht", in: Festschrift für Hans Welzel zum 70. Geburtstag, Berlin-New York 1974, s.413.

⁴² **Roxin**, AT, §11 Rn.150.

⁴³ **Ahn, Won-Ha**, Zur Dogmatik abstrakter Gefährdungsdelikte, 1995, s.55 vd. özellikle s.61.

mevcut olurken, öte yandan bir tehlikenin meydana gelmesinin, bir hukuki menfaatin ihlalinin oluşmasına bağlanması hakkaniyete aykırı görülmektedir⁴⁴.

Hem bu sıkıntıları hem subjektiviteyi ortadan kaldırabilmek hem de teorik bir altyapı oluşturabilmek amacıyla Alman literatüründe değişik görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir.

Bu kapsamda *Horn*'a göre somut tehlike suçlarındaki tehlike, genel tecrübe kurallarına göre belirli bir ihlale yol açacak bir durumdur. *Horn* tarafından gerekçelendirilen ve "*doğa bilimlerine uygun tehlike neticesi teorisi*" olarak da adlandırılan teoriye göre şayet gerçekleştirilen hareket, normal şartlar altında suçun konusuna zarar verme ihtimali taşıyorsa somut tehlikenin varlığından bahsedilmelidir. Buna karşın suçun konusunun zarar görmemesi *doğa bilimleri (Naturwissenschaft)* tarafından açıklanamayacak nedenlerden kaynaklandığına (örneğin bir mucize veya esrarengiz bir rastlantı) somut tehlikenin gerçekleştiğinden bahsedilecektir. *Horn*'a göre zarar neticesinin gerçekleşmesi, doğa bilimleri tarafından açıklanabilecek bir olay nedeniyle engellenmiş ise somut tehlikeden söz etmek de mümkün olmayacaktır. Başka bir ifade ile şayet ihlalin gerçekleşmemesinin nedeni doğa bilimleri tarafından açıklanamıyor ise o zaman ortada bir tehlike vardır denilmelidir. *Horn*'a göre hiç kimse somut olayda belirli bir hukuki menfaatin ihlalinin niçin meydana gelmediğini asla açıklayamaz. Örneğin çok dar bir dağ yolunda hatalı sollama yapan şoför, hatalı sollama yaptığı sırada karşıdan bir araç gelmesi halinde araca ve araçta bulunan kişilere zarar verebilecektir. Ancak karşıdan hiçbir araç gelmemesi halinde zarar tehlikesine maruz kalacak kişi veya şey olmadığından hatalı sollama yapan şoför cezalandırılmayacaktır. Buna karşın bu örnek olayda, hatalı sollama yapıldığı sırada hiç beklenmeyen ani ve çok şiddetli bir rüzgar çıksa ve karşıdan gelen aracı yana savursa ve bundan dolayı da çarpışma gerçekleşmese, rüzgar ve etkileri doğa bilimleriyle açıklanabileceğinden, *Horn* tarafından savunulan görüşe göre tehlike neticesinin ortaya çıkmadığı kabul edilecektir⁴⁵.

Horn'un görüşünü eleştiren *Roxin*'e göre günümüzde neredeyse bütün olayların doğa bilimlerinde açıklanabildiği dikkate alındığında, *Horn* tarafından ileri sürülen teorisinin uygulama alanı da oldukça daralmıştır. Zira bu dağ yolundaki hatalı sollama örneğinde, hiç beklenmeyen ve öngörülmeyen ani ve şiddetli bir fırtına araçları savursa ve bu savurma nedeniyle çarpışma gerçekleşmemiş olsa, fırtına ve fırtınanın etkileri doğa bilimleriyle açıklanabileceğinden somut tehlikenin ortaya çıkmadığının kabul edilmesi gerekecektir ki bu da mümkün değildir⁴⁶.

Somut tehlike suçlarına teorik bir altyapı oluşturmaya çalışan yazarlardan bir diğeri olan *Schünemann* tarafından ortaya atılan ve yüksek mahkeme

⁴⁴ **Ahn**, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.61.

⁴⁵ **Horn, Eckhard**, Konkrete Gefährdungsdelikte, 1973, s.115 vd., 161, 175, 212.

⁴⁶ Bkz. **Roxin**, AT, §11 Rn.150.

kararlarında sıklıkla atfı yapılan “*normatif tehlike neticesi teorisi*” olarak da adlandırılan teori, temelde *Horn* tarafından savunulan teoriyle benzerlik göstermekte ve somut tehlikenin, tehlike neticesinin ancak zararın tesadüf eseri ortaya çıkmadığı durumlarda mevcut olduğu görüşünden hareket etmektedir. Ancak *Horn*’dan farklı olarak *Schünemann*’ın teorisinde, *tesadüf (Zufall)* doğa bilimlerinde açıklanamayacak bir olay olarak değil, gerçekleşmeyeceği beklenen bir durum olarak tanımlanmaktadır. Olağanüstü bir yetenek veya hiç beklenmeyen bir şans sonucunda zararın meydana gelmediği bütün durumlarda zarar tehlikesinin ortaya çıktığı ve dolayısıyla da somut tehlike suçunun gerçekleştiğinden bahsedilecektir. Yukarıdaki dağ yolu örneğinde, sürücünün, normal bir sürücüdenden beklenemeyecek üstün bir şoförlük yeteneği sergilediği veya aniden çıkan şiddetli fırtına sonucu araçların çarpışmadığı durumlarda bile tehlike neticesinin ortaya çıktığının kabul edilmesi gerekmektedir. Bu gibi durumların varlığı halinde fail Al.CK m.315c’de düzenlenen ve somut tehlike suçu olan karayolu trafiğini tehlikeye düşürme suçundan dolayı sorumlu tutulacaktır. Çünkü bu örnekte olduğu gibi üstün şoförlük yeteneği veya birden çıkan şiddetli fırtına beklenbilir olaylar olarak kabul edilemez⁴⁷.

Bir ceza normunun somut tehlike suçu olup olmadığını anlamak için yararlanılabilecek kıstasların ne olacağı da cevaplandırılması gereken bir diğer önemli sorudur. Bu konuda doktrinde çeşitli kıstaslardan yararlanıldığı görülmektedir. Söz gelimi madde metninde “*tehlike*” (*Gefahr*) veya “*tehlikeye neden olma*” (*Gefährdung*) ifadesinin kullanılması somut tehlike suçuna işaret edildiği şeklinde değerlendirilebilir⁴⁸. Ayrıca *ex ante* bir bakışla failin durumunda bulunan objektif bir üçüncü kişinin bütün benzer durumlarda zararın gerçekleşmesini olası görmesi halinde de somut tehlike suçu vardır denilebilir⁴⁹. Örneğin TCK’nın 170. maddesinin birinci fıkrasına göre yangın çıkartmak, suçun oluşması veya cezalandırılabilme bakımından yeterli değildir. Burada hakim failin hareketi sonucunda kanunda bahsedilen “*kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından*” bir tehlikenin doğup doğmadığını veya “*kişilerde korku, kaygı veya panik*” yaratılıp yaratılmadığını somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak tespit edecektir⁵⁰; bu ise hareketle tehlike arasında nedensellik bağının varlığını zorunlu kılmaktadır⁵¹.

⁴⁷ **Schünemann, Bernd**, “Moderne Tendenzen in der Dogmatik der Fahrlässigkeits- und Gefährdungsdelikte”, JA 1975, s.793 vd. akt. **Roxin**, AT, §11 Rn.151.

⁴⁸ **Ostendorf**, Gefährdungsdelikte, s.426; **Satzger, Helmut**, “Die Anwendung des deutschen Strafrechts auf grenzüberschreitende Gefährdungsdelikte”, NStZ 1998, s.114.

⁴⁹ **Roxin**, AT, §11 Rn.147; **Ostendorf**, Gefährdungsdelikte, s.429; **Hirsch, Hans Joachim**, “Konkrete und abstrakte Gefährdungsdelikte”, in: Festschrift für Kazimierz Buchala, Krakau 1994, s.151, 158.

⁵⁰ **Schröder**, Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht, s.17, 22; **Ahn**, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.126; **Satzger**, NStZ, s.114.

⁵¹ Alman doktrininde ağırlıklı görüş nedensellik bağının varlığını gerekli görmektedir. Bkz.

Somut tehlike suçlarında, zarar suçlarının aksine suçun neticesinin gerçekleşmesi, gerçek bir zararın meydana gelmesini değil bilakis suçun kanuni tanımında belirtilen netice olarak tehlikeyi gerekçelendirmektedir⁵². Bundan dolayı “*tehlikeye neden olma*” gerçek bir suç unsurudur; bu nedenle Alman doktrininde somut tehlike suçları, zarar suçları gibi neticeli suç (*Erfolgssdelikte*) olarak nitelendirilmektedir⁵³.

Alman Hukuku’nda içtihatlarla ve hakim doktrine göre somut tehlike suçlarında tehlikenin gerçekleştiği yer, Al.CK’nın 9. maddesi⁵⁴ bağlamında suçun işlendiği yer olarak kabul edilmekte ve böylelikle somut tehlikenin gerçekleşmesi Al.CK’nın uygulanması için bağlantı noktası olarak anlaşılmaktadır⁵⁵. Somut tehlike suçları gerçek zarar suçu oldukları için somut tehlike sadece tipe uygun davranışın herhangi bir sonucu değil, daha ziyade bu suçun tipe uygun olmasını sağlayan neticedir; bu nedenle de somut tehlike Al.CK’nın 9. maddesi bağlamında “*tipikliğe ait netice*” olarak kabul edilmektedir⁵⁶.

Somut tehlike suçlarında kanun koyucu, suçun konusu üzerinde zarar sonucunu doğurmaya uygun olan fakat zarar sonucunu doğurmamış olan bir hareketi cezalandırmaktadır⁵⁷. Bu nedenle olacak ki doktrinde bazı yazarlar tarafından, somut tehlike suçlarının zarar suçları içinde mütalaa edildiğine de rastlanılmaktadır⁵⁸. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır o da somut tehlike suçlarında, tehlikede bulunan suçun konusunun zarar görüp

Ostendorf, Gefährdungsdelikt, s.427-428 ve dn.44’teki yazarlar. Ostendorf’a göre hem soyut hem de somut tehlike suçlarında nedensellik bağının varlığı zorunludur. Oysa ki özel hukuktaki tehlike sorumluluğu bakımından durum tam tersidir; başka bir ifadeyle burada fiili gerçekleştiren kişi nedensellik bağı bulunmasa bile özel hukuk açısından sorumlu tutulabilmektedir. Buna karşın somut tehlikenin hukuki niteliğini objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendiren yazarlar nedensellik bağının varlığının aranmasını gerekli görmemektedirler. Bkz. **Horn**, Konkrete Gefährdungsdelikte, s.101, 104; **Kaufmann, Armin**, “Das fahrlässige Delikt”, ZfRV, 5. Jahrgang (1964), s.54.

⁵² **Zafer**, Tahkir Etme Cürmü, s.232.

⁵³ **Satzger**, NStZ, s.114 ve dn.40’daki yazarlar.

⁵⁴ Alman Ceza Kanunu’nun “*Suçun işlendiği yer*” (*Ort der Tat*) başlıklı 9. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: “*Bir suç, failin fiilini gerçekleştirdiği veya ihmal suretiyle işlenen suç söz konusuysa fiili yapmak zorunda olmasına rağmen yapmadığı veya kanundaki suç tipinde belirtilen tipikliğe ait neticenin gerçekleştiği veya failin düşüncesine göre gerçekleşmesi gereken yerde işlenmiş sayılır.*”

⁵⁵ **Satzger**, NStZ, s.114 ve dn.41.

⁵⁶ **Satzger**, NStZ, s.114.

⁵⁷ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.228.

⁵⁸ **Ostendorf**, Gefährdungsdelikt, s.433; **Schmidt**, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.1-2; **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.35 ve dn.75’teki yazarlar. Ancak Alman Federal Yüksek Mahkemesi, somut bir tehlikeye sebebiyet vermenin netice olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Yüksek Mahkeme’ye göre somut tehlike, neticenin ilk aşaması olarak dikkate alınmalıdır. Bkz. BGHSt. 26, 176, 181. Söz konusu kararın eleştirisi için ise bkz. aynı eser, s.35 dn.75 ikinci paragraf.

görmemesinin tamamen tesadüflere bağlı bulunmasıdır⁵⁹. Bu nedenle somut olayda, genel yaşam tecrübesine dayanan objektif ve sonradan *-ex post-* yapılan bir tahmine göre zarar meydana gelmiyor olmalıdır⁶⁰.

Yukarıda ifade edildiği üzere somut tehlike suçlarının varlığından bahsedebilmek için failin hareketinin, suçun konusu açısından gerçek bir tehlike yaratmış olması gerekmektedir.

Burada inceleme konusuyla alakalı olduğu için cevaplandırılması gereken önemli bir soru daha bulunmaktadır: Failin gerçekleşen somut tehlike açısından kastının varlığı zorunlu mudur? Alman doktrininde hakim görüş, failin tehlikeli davranışa yönelik kastının aynı zamanda somut tehlikeyi de kapsadığı yönündedir⁶¹. Bu görüşe göre, örneğin trafik güvenliğini tehlikeye sokacak bir şekilde bir başkasının hayatını kasten somut tehlikeye düşürmek (Al.CK m.315c), aynı şekilde kasten öldürme suçunu düzenleyen Al.CK m.212'ye (ve dolayısıyla teşebbüs hükümlerine) göre kasten öldürmeye teşebbüs olarak da ifade edilebilir⁶². Ancak söz konusu görüşün hatalı olduğunu ifade eden ve bizim de katıldığımız diğer görüşe göre failin tehlikeli davranışa yönelik kastı ile somut tehlikeye yönelik kastını aynı önemde görmek, örneğin trafik güvenliğini tehlikeye sokmaya ilişkin suçların ceza kanunlarında düzenlenmesinin prensip olarak gereksiz olduğu sonucunu doğurur; çünkü halihazırda kasten öldürmeye teşebbüs kanunda suç olarak düzenlenmiştir⁶³.

Tam bu noktada somut tehlike suçlarıyla ilgili çözüme kavuşturulması gereken bir diğer soru ise somut tehlikenin hukuki niteliğinin ne olduğudur. Bu soruya verilecek cevap mevcut ve müstakbel birçok sorunun çözümünde kilit rol oynayacaktır.

Her şeyden önce gerek Türk gerek Alman doktrininde, somut tehlikenin hukuki niteliğinin ne olduğu konusunda görüş birliği bulunmadığı söylenebilir.

Horn'a göre somut tehlike suçlarında gerçekleşen neticenin objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Zira somut tehlikenin gerçekleşmesi suretiyle, kanun koyucunun söz konusu somut tehlike suçunu ihdas etmekte ne kadar haklı olduğu da görülmüş olmaktadır. Ayrıca *Horn*, son zamanlarda doktrinde, somut tehlike suçlarında gerçekleşen

⁵⁹ **Roxin**, AT, §11 Rn.147; **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.31-32.

⁶⁰ Alman doktrininde de hakim görüş bu yöndedir. Bkz. **Ostendorf**, Gefährdungsdelikte, s.429, 433; **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.34 ve bu görüşteki diğer yazarlar için bkz. aynı eser s.34 dn.70.

⁶¹ **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.122 ve bu görüşteki diğer yazarlar için bkz. aynı eser s.122 dn.251.

⁶² **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.122-123 ve bu görüşteki diğer yazarlar için bkz. aynı eser s.122 dn.251.

⁶³ **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.123.

sonucun öncelerde olduğu gibi haksızlık unsuru içinde değil, bilakis objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendirilme yönünde bir eğilim olduğunu da belirtmektedir⁶⁴.

Özgenç'e göre somut tehlike suçlarında, kanuni tanıma uygun gerçekleştirilen fiilin suçun konusu açısından somut bir tehlike meydana getirmesi, bu suçlar açısından bir unsur olarak değil, objektif cezalandırılabilme şartı olarak anlaşılmalıdır. Zira bu tür suçlarda, kanuni tanıma uygun fiilin işlenmesi başlı başına bir haksızlık teşkil etmektedir. Bu haksızlığın oluşumu için, gerçekleştirilen fiilin suçun konusu açısından somut bir tehlikeye sebebiyet vermesi gerekmez. Ancak ceza hukukunun müdahalesi, somut bir tehlikenin meydana gelmesi halinde mümkün olabilecektir. Özetle Özgenç, somut tehlike suçları bakımından aranan somut tehlikenin gerçekleşmesinin hukuki niteliğini, objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendirmektedir⁶⁵.

Demirbaş ile Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır da somut tehlikenin hukuki niteliğini objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendiren yazarlardır⁶⁶.

Koca/Üzülmez'e göre somut tehlikenin gerçekleşmesi, haksızlık tipine ait bir unsur olarak kabul edilmemelidir. Bunun sonucu olarak failin kastının somut tehlikeyi kapsamaması gerekmeyecek ve bu suçlara teşebbüs cezalandırılmayacaktır. Buna göre yazarların da somut tehlikenin hukuki niteliğini objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul ettikleri söylenebilir⁶⁷.

Üzülmez/Akkaş'a göre objektif cezalandırılabilme şartlarının konuluş amacının altında suç siyasetine ve ceza ekonomisine ilişkin çeşitli gerekçeler yatmaktadır. Bu nedenle gerçekleştirilen haksızlığın yol açtığı zararın, objektif cezalandırılabilme şartının gerektirdiği boyuta varmadığı müddetçe failin cezalandırılmayacağı kabul edilmelidir. Bunun tipik örneğini ise somut tehlike suçları oluşturmaktadır. Yazarlara göre somut tehlike suçlarında, işlenen fiilin, suçun konusu açısından somut bir tehlike meydana getirmesi objektif cezalandırılabilme şartını oluşturmaktadır⁶⁸.

Akbulut, neticenin zarar şeklinde olabileceği gibi somut tehlike şeklinde de olabileceğini ifade etmektedir. Yazara göre hukukumuzda somut tehlike suçlarında araştırılması gereken husus, tehlikenin bir netice mi yoksa objektif cezalandırılabilme şartı mı olduğudur. Akbulut'a göre somut tehlike suçlarında aranan tehlike ile kastedilmek istenen neticedir. Yazar savunduğu görüşün

⁶⁴ Horn, Konkrete Gefährdungsdelikte, s.4-5, 101-104, 212. Bu görüşün değerlendirmesi için bkz. Ahn, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.62-63.

⁶⁵ Özgenç, Genel Hükümler, s.216.

⁶⁶ Demirbaş, Genel Hükümler, s.213; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s.320.

⁶⁷ Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s.121.

⁶⁸ Üzülmez, İlhan/Akkaş, Ahmet Hulusi, "Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilme Şartları", EÜHFD, C:II, S:1-2, Yıl:2007, s.73.

gerekçesi olarak TCK'nın 22. maddesini göstermektedir. Buna göre kanuni tanımda tehlikenin arandığı fiillerin objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilmesi mümkün değildir⁶⁹.

Türk Hukuku'ndan farklı olarak Alman Hukuku'ndaki hakim görüş, somut tehlike suçlarındaki tehlikeyi, tipikliğin maddi/objektif unsurlarından birisi olan netice kapsamında değerlendirmektedir⁷⁰. Türk doktrinde de az sayıdaki yazar tarafından somut tehlikenin hukuki niteliğinin netice olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu görüşteki yazarlardan *Ozansü*'ye göre somut tehlike suçları bakımından tehlikenin gerçekleşmesinin objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilmesi, geniş anlamda netice kavramının içinde görülmesi gereken tehlike kavramını iradenin kapsamı dışına çıkartılması anlamına geleceği için somut tehlike suçlarını, soyut tehlike suçlarına dönüştürmektedir⁷¹.

Kanaatimizce, Türk doktrinde hakim görüş tarafından savunulan ve somut tehlikenin hukuki niteliğinin objektif cezalandırılabilme şartı olduğunu ifade eden görüşün temel dayanak noktasını, failin gerçekleştirmiş olduğu fiilin, somut tehlike gerçekleşmeksizin de bir haksızlık oluşturduğu şeklindeki argüman oluşturmaktadır. Ancak bu görüş kanaatimizce amaca uygun değildir. Zira kanun koyucunun somut tehlike suçlarını ihdas etmekteki asıl amacı, belirsiz ve çok muğlak olan tipe uygun davranışın nasıl sınırlandırılacağını göstermek, başka bir ifadeyle, hangi somut neticenin gerçekleşmesi halinde söz konusu haksızlığın oluşacağını ifade etmektir. Bundan dolayı kanun koyucu her türlü neticenin değil sadece belli neticelerin suçun oluşumuna sebebiyet vereceğini kabul etmiştir. Örnek vermek gerekirse, TCK'nın 170. maddesi somut tehlike suçu olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu maddeye göre failin maddede sayılan seçimlik hareketlerden (yangın çıkarma, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olma, silahla ateş etme veya patlayıcı madde kullanma) birini gerçekleştirmiş olması suçun oluşumu için yeterli görülmemiştir. Çünkü bunların başlı başına bir haksızlık oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle kanun koyucu,

⁶⁹ Akbulut, Genel Hükümler, s.310.

⁷⁰ Fischer, Beck'sche kurz Kommentare, Vor §13 Rn.18; Ostendorf, Gefährdungsdeltikt, s.429, 433 (Yazara göre Alman Federal Mahkemesi aksi görüşte olmasına rağmen -BGHSt 26, 176, 181- tehlikeli sonuç, dış dünyada fark edilebilen bir olgudur. Bkz. aynı eser s.429); Ahn, abstrakter Gefährdungsdeltikte, s.126; Kindhäuser, Gefährdung als Straftat, s.190, 192 (Kindhäuser'e göre Horn tarafından somut tehlike suçlarında gerçekleşen neticenin objektif cezalandırılabilme şartı teşkil ettiği şeklindeki yorum ikna edici değildir.); Schmidt, abstrakter Gefährdungsdeltikte, s.2; Wohlers, Wolfgang, Deliktstypen des Präventionsstrafrechts – zur Dogmatik "moderner" Gefährdungsdeltikte, Berlin 2000, s.284.

⁷¹ Ozansü, Mehmet Cemil, Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Sübjektif Sorumluluk, Ankara 2007, s.130 dn.25. Somut tehlikenin hukuki niteliğini netice olarak değerlendiren diğer görüşler için bkz. Özen, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.18; Daragenli, Vesile Sonay, "Tehlike Suçları", in: Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul 1999, s.184.

bu fillerin hangi durumda haksızlık olarak ifade edilebileceğini göstermek için somut neticeleri (kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olabilecek biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda olma) ayrıca belirtme ihtiyacı duymuştur. Kanaatimizce kanun koyucunun buradaki amacı, failin haksız yere ve aşırı bir şekilde cezalandırılmasının önüne geçmektir. Ayrıca doktrindeki çoğu çalışmada somut tehlike suçlarının netice başlığı altında incelemeye tabi tutulmuş olması da savunduğumuz görüşü destekler niteliktedir.

Kabul ettiğimiz sistemde, somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin suçun bir unsuru olarak kabul edilmesinin en önemli sonucu, failin kastının bu şartları kapsamının zorunlu olmasıdır. Başka bir ifadeyle fail, somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin gerçekleşebileceğini en azından “öngörmüş” olmalıdır. Aksi takdirde haksızlığın gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır.

Savunduğumuz görüşün bir diğer sonucu da fail bakımından mevcut bilinmezliklerin ve risklerin en aza indirileceği gerçeğidir. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere tehlike suçlarının kabul edilmiş gayesinin cezalandırılabilmenin öne çekilmesi olduğu düşünüldüğünde, bir yandan cezalandırılabilmeyi öne çekip bir yandan da failin kastının kapsamı dışında kalan objektif cezalandırılabilme şartlarının varlığını kabul etmenin, kusuru temel prensip olarak esas almış bir ceza hukuku sistemine ters düşeceğini düşünmekteyiz. Bu nedenle mevcut çalışmada savunulan görüşün yani somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin hukuki niteliğinin, tipikliğin maddi unsurlarından birisi olan netice olarak kabul edilmesi, failin somut tehlikenin gerçekleşmesinden dolayı sorumluluğu yoluna gidilebilmesi için somut tehlikenin gerçekleşebileceğini en azından öngörmüş olmasının aranmasını zorunlu kılması ve failin fiili ile gerçekleşen netice arasında nedensellik bağının varlığını şart koşması, modern ceza hukukunun *Magna Carta*'sı olarak nitelendirilen kusur prensibine de uygun olacaktır diye düşünmekteyiz.

Somut tehlikenin hukuki niteliğini bu şekilde belirledikten sonra doktrinde bazı yazarlar⁷² tarafından savunulan ve failin fiiliyle meydana gelen somut tehlike arasında nedensellik bağının kurulması gerektiği şeklindeki görüş de kısaca değinmekte yarar vardır. Somut tehlikeyi suçun bir unsuru olarak görenler⁷³ için fiil ve somut tehlike arasında nedensellik bağının

⁷² **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Daragenli**, Tehlike Suçları, s.163 vd.; **Zafer**, Tahkir Etme Cürmü, s.232-233 (Yazara göre somut tehlike suçları, maddi konu üzerinde yaratılacak tehlikeye yasal metinde yer verildiği için nedensellik bağı bakımından neticeli suçlardandır. Bu nedenle de fail, hareketinden doğacak olan suçun konusuna yönelik tehlikeyi öngörmüş olmalıdır. Neticenin, suçun konusuna yönelik tehlike olarak tanımlandığı hallerde suç, yasada belirtilen maddi konu hakkında tehlikenin doğduğu yerde ve zamanda işlenmiş sayılır).

⁷³ **Daragenli**, Tehlike Suçları, s.184.

bulunması görüşü savunulabilir kabul edilse de somut tehlikenin varlığını objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edenler⁷⁴ için böyle bir tespitle bulunulması kanaatimizce savunulabilir değildir. Zira suçun unsurları dışında bulunan ve failin cezalandırılabilmesi için kanun koyucu tarafından varlığı aranan objektif cezalandırılabilme şartlarının, tipikliğin maddi unsurlarından birisini oluşturan nedensellik bağıyla bağlantı kurarak açıklamak suç teorisi bakımından mümkün gözükmemektedir.

§3. Soyut Tehlike Suçları (Abstrakte Gefährdungsdelikte)

Soyut tehlike suçları, suçun kanuni tanımında yer alan icrai (veya ihmalî)⁷⁵ bir fiilin varlığının yeterli sayıldığı, bu hareketin yapılmasıyla birlikte tipik tehlikenin de gerçekleştiği varsayılan, suçun konusu üzerinde gerçekten bir tehlikenin (somut tehlikenin) meydana gelmesinin aranmadığı suç tipleridir⁷⁷. Kanun koyucu burada, tipik hareketin gerçekleştirilmiş olmasının suçun konusu bakımından bir tehlike ortaya çıkardığı varsayımından hareket etmektedir⁷⁸. Başka bir ifadeyle kanun koyucu soyut tehlike suçlarında, belirli bir davranış biçimini baştan o kadar tehlikeli kabul etmektedir ki, bu suçlarda somut bir tehlikenin ortaya çıkmasına gerek görmemektedir; bu nedenle yalnızca tehlike

⁷⁴ Özgenc, Genel Hükümler, s.216.

⁷⁵ Öztürk/Erdem, Genel Hükümler, Kn.364; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Genel Hükümler, s.228; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s.320; Centel/Zafer/Çakmut, Ceza Hukuku, s.267; Önder, Ceza Hukuku, s.175-176.

⁷⁶ Doktrinde farklı görüşteki yazarlar bulunsada TCK'nın genel hükümler kitabında ihmal suretiyle icra suçlarına ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olduğundan, bütün suç tiplerinin ihmal suretiyle icra şeklinde de işlenebileceği görüşünü kabul etmemekteyiz. Başka bir deyişle TCK'da ihmal suretiyle icra şeklinde işlenebileceği açıkça belirtilen üç suç tipinin (kasten öldürme, kasten yaralama ve işkence) dışındaki suç tiplerinin ihmal suretiyle icra şeklinde işlenebilmesini mümkün görmemekteyiz. Bu hususu vurgulamak için ihmal kelimesi parantez içerisinde gösterilmiştir.

⁷⁷ Zieschang, Die Gefährdungsdelikte, s.15; Roxin, AT, §10 Rn.124, §11 Rn.153; Otto, Grundkurs Strafrecht, s.42; Wessels/Beulke, Strafrecht AT, §1 Rn.29; Fischer, Beck'sche kurz Kommentare, Vor §13 Rn.19; Schmidt, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.2; Schröder, Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht, s.7; Hoyer, Zum Begriff der abstrakten Gefahr, s.183 vd.; Frisch, Cezalandırılabilirliğin Esaslı Şartları, s.104; Öztürk/Erdem, Genel Hükümler, Kn.364; Özgenc, Genel Hükümler, s.215; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s.320; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s.120; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Genel Hükümler, s.228; Centel/Zafer/Çakmut, Ceza Hukuku, s.267; İcel, Genel Hükümler, s.286; Önder, Ceza Hukuku, s.175; Hakeri, Genel Hükümler, s.184; Zafer, Tahkir Etme Cürmü, s.233 (Yazara göre bu tür suçlardaki tehlikelilik, netice olarak fiilin bir unsurunu oluşturmayıp ceza tehdidinin yasal bir dayanağıdır).

⁷⁸ Özgenc, Genel Hükümler, s.215; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s.120; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s.320; Önder, Ceza Hukuku, s.175; Schmidt, abstrakter Gefährdungsdelikte, s.2; Satzger, NSTz, s.114; Otto, Grundkurs Strafrecht, s.42; Frisch, Cezalandırılabilirliğin Esaslı Şartları, s.104. Frisch'e göre soyut tehlike suçlarının mevcut olduğu durumlarda, ihlalin ihtimal dışı olabildiği hallerde cezalandırılabilirliğin ortadan kaldırılması doğru bir yol olacaktır. Bkz. aynı eser s.105.

arz eden bir faaliyette bulunma bile failin cezalandırılabilmesi için yeterli görülmektedir⁷⁹.

Özellikle Alman doktrininde, somut olayda insanların hayatı bakımından tehlikeli bir durumun ortaya çıkması şartı aranmaksızın başka bir ifadeyle hiçbir tehlike neticesi/netice tehlikesi meydana gelme bile salt fiilin gerçekleştirilmiş olmasının cezalandırma için yeterli kabul edilmesi, soyut tehlike suçlarının kusur prensibine aykırı olup olmadığı tartışmasını da beraberinde getirmektedir⁸⁰.

Bu bağlamda Alman doktrininde failin hiçbir tehlike neticesi doğurmayan hareket dolayısıyla cezalandırılabilmesinin kusur prensibiyle uyumlu hale getirilebilmesi noktasında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Savunulan bu görüşlerin ortak paydasını, failin gerçekleştirdiği fiilin, normun koruma alanına yani suçla korunan hukuksal değere müdahale etmesi oluşturmaktadır. Buna göre şayet korunan hukuksal değere yönelik bir saldırı mevcut değilse, tipik hareketi gerçekleştiren failin de cezalandırılmaması gerekecektir; aksine bir davranış kusur prensibini ihlal eder. Bu konuyla ilgili değerlendirme yapacak hakimlerin, kanunun lafzının dışına çıkmak suretiyle korunması amaçlanan hukuksal değeri tespit etmeleri ve failin hareketinin bu alana müdahale niteliği taşıyıp taşımadığını belirlemeleri gerekmektedir. Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin önüne gelmiş bir olayda, ölümcül bir hastalığa yakalanmış bulunan bir kadına anestezi bir ilaç türü olan "*barbitürat*" temin ederek intihar etmesine yardım eden bir papaz, Uyuşturucu Maddeler Kanunu'nun (BtMG-Betäubungsmittelgesetz) 29. maddesini ihlal ettiği iddiasıyla yargılanmış ve mahkum olmuştur. Oysa papaz, gerçekleştirdiği fiille söz konusu normun koruduğu hukuki alana hiç müdahale etmemiştir. Söz konusu normun konuluş amacı yani koruduğu hukuki değer toplum sağlığıdır. Papaz, gerçekleştirdiği hareketle ne toplum sağlığını ne de hasta kadını uyuşturucuya alıştırarak bahse konu kadının sağlığını tehlikeye atmıştır. Aslında burada olması gerekenin, normun koruduğu hukuksal değere yönelik herhangi bir ihlal olmadığından başka bir ifadeyle soyut bir tehlikenin bile bulunmadığından hareketle sınırlandırıcı bir yorum yapılarak beraat kararı verilmesi olduğu savunulmaktadır⁸¹.

Bu konuyla ilgili görüş bildiren yazarlardan *Satzger*'e göre salt fiilin gerçekleştirilmiş olmasının cezalandırma için yeterli kabul edilmesi hem kusur prensibinin hem de orantılılık ilkesinin açık bir ihlali anlamına gelmektedir⁸².

Benzer görüşteki yazarlardan bir diğeri olan *Jakobs*'a göre de hukuksal bir menfaatin ihlal edilmesi öncesinde gerçekleştirilecek bir cezalandırma

⁷⁹ **Heinrich**, Ceza Hukuku, §8 Rn.164; **Roxin**, AT, §11 Rn.153.

⁸⁰ **Roxin**, AT, §11 Rn.153.

⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Roxin**, AT, §11 Rn.154-159.

⁸² **Satzger**, NStZ, s.115.

ve özellikle soyut tehlike suçları, özgürlükçü bir devlette asla meşru kabul edilemez⁸³.

Türk Hukuku'nda konuyla ilgili açıklamalarda bulunan *Ozansü*'ye göre soyut tehlike suçlarının cezalandırmanın kapsamı dışında bırakılması veya en azından söz konusu suç tiplerinin herhangi bir harici özgürlüğü ihlale somut olarak imkan sunan bir düzeyde tehlikelilik yaratması halleriyle sınırlandırılarak uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle yazara göre soyut tehlike suçlarından dolayı cezalandırılma, kusur prensibine aykırılık teşkil etmektedir; zira soyut tehlike suçları, kabahatler düzeyindeki bir sorumluluk kalıbının ceza normu derecesine yükseltilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle soyut tehlike suçlarının varlığı kabul edildiği takdirde, eylemin faile subjektif olarak isnat edilmesinden vazgeçilmiş olacaktır ki bu durum hem Anayasa'nın hem de TCK'nın irade kusuruna dayanan sorumluluk anlayışına ters düşecektir. Yazar çözüm olarak, soyut tehlike suçlarının somutlaştırılmasını, yani somut tehlike suçlarına dönüştürülerek yorumlanması gerektiğini ileri sürmektedir⁸⁴.

Soyut tehlike suçları, somut tehlike suçlarından farklı olarak neticeli suç değil, salt hareket suçudurlar⁸⁵. Bu nedenle Alman doktrininde somut tehlike suçlarından farklı olarak soyut tehlike suçlarındaki *tehlikelilik* (*Gefährlichkeit*) sadece kanunda tanımlanan hareketin bir *vasfı* yani *ayırıcı özelliği* (*Attribut*) olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle soyut tehlike suçlarında Al.CK'nın 9. maddesi bağlamında tipikliğe ait olmayan neticenin, neticesiz suç olarak düşünülmesi gerektiği Alman doktrininde savunulan hakim görüş konumundadır⁸⁶.

Soyut tehlike suçlarında fiilin gerçekleştirilmesi haksızlığın oluşumu için yeterli sayıldığından, hareketle tehlike arasında nedensellik bağının varlığının ortaya konmasına da gerek bulunmadığı ifade edilmektedir⁸⁷. Bu nedenle hakim doktrin tarafından savunulduğu üzere, somut tehlike suçlarından farklı olarak burada hakim, suçun hukuki konusu bakımından somut bir tehlikenin meydana gelip gelmediğini araştırmayacaktır⁸⁸. Bunun gerekçesi olarak da soyut tehlike suçlarında fiilin tehlikeliliğinin, somut tehlike suçlarından farklı

⁸³ **Jakobs, Günther**, "Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung", ZStW 97 (1985), s.769.

⁸⁴ **Ozansü**, Kasttan Doğan Sübjektif Sorumluluk, s.74.

⁸⁵ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364.

⁸⁶ Bu görüşteki yazarlar için bkz. **Satzger**, NSTZ, s.114 ve dn.46'daki yazarlar.

⁸⁷ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.267; **Zafer**, Tahkir Etme Cürmü, s.234; **Zafer**, Genel Hükümler, s.207.

⁸⁸ **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Centel/Zafer/Çakmut**, Ceza Hukuku, s.267; **Toroslu/Toroslu**, Ceza Hukuku, s.145; **Zafer**, Tahkir Etme Cürmü, s.233-234 (Çünkü burada tehlikenin varlığı yasa koyucu tarafından farazi olarak kabul edilmiştir. Hareketin varlığının tespiti yeterli olup, nedensellik bağının varlığının ayrıca araştırılması gerekmez).

olarak, tipikliğin bir unsuru değil yalnızca hükmün konuluş amacını oluşturduğu; bundan dolayıdır ki hakim somut olayda bir tehlikenin gerçekten meydana gelip gelmediğini araştırmakla yükümlü olmadığı savunulmaktadır⁸⁹.

Kanaatimizce doktrinde savunulduğunun aksine, hakim soyut tehlike suçlarında da somut tehlike suçlarındakine benzer bir araştırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Zira yargılamayı yapan hakim hem ceza muhakemesinin amacı olan gerçeğe ulaşma noktasında bu araştırmayı yapmalı hem de somut olayda tehlikenin gerçekten meydana geldiğini tespit etmişse bu durumu TCK'nın 61. maddesi bağlamında temel cezanın belirlenmesinde ve daha da önemlisi fikri/gerçek içtima kurumuyla ilgili yapacağı değerlendirmede dikkate almalıdır. Aksi takdirde tehlikenin meydana gelmediği durumlarla tehlikenin meydana geldiği durumlarda aynı cezaya hükmedilmesi söz konusu olacaktır ki bu da kusur prensibinin ihlali sonucunu doğurabilen bir uygulamaya kapı aralayacaktır.

Soyut tehlike suçlarının birçok örneğine TCK'da rastlanmaktadır. Örneğin terk (TCK m.97), yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (TCK m.98), suç işlemeye alenen tahrik (TCK m.214), suçu ve suçluyu övme (TCK m.215), iftira (TCK m.267), yalan tanıklık (TCK m.272) gibi suçlar soyut tehlike suçu olarak nitelendirilmektedir⁹⁰. Söz gelimi, TCK'nın 170. maddesinin ikinci fıkrasında "*yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olan*" kimsenin cezalandırılacağı ifade edilmiştir. Böylece söz konusu fiillerin cezalandırılması için kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikenin gerçekleşmesi aranmaz; sadece yangın, sel veya bina çökmesi tehlikesine sebebiyet vermek yeterlidir. Başka bir ifade ile bina çökmese, yangın çıkmaya bile eylem bu sonuçlara yol açabilecek *elverişlilik* ise cezalandırılacaktır⁹¹. Benzer şekilde TCK m.220'de düzenlenmiş bulunan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu da soyut tehlike suçu niteliğindedir. Zira bu suçun oluşması için, kanunda öngörülen koşullara uygun bir örgütün kurulması yeterli olup, örgüt mensuplarının cezalandırılmaları için örgütün faaliyeti çerçevesinde fiilen bir suç işlenmiş olması gerekmemektedir⁹².

⁸⁹ **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.29; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.120-121; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Genel Hükümler, s.228; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.320; **Önder**, Ceza Hukuku, s.175.

⁹⁰ **Öztürk/Erdem**, Genel Hükümler, Kn.364; **Özgenç**, Genel Hükümler, s.215; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s.121; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s.321.

⁹¹ Bkz. madde gerekçesi. Zafer'e göre soyut tehlike suçlarında suç tanımında genellikle konu belirtilmediğinden, hareketin belirtilmeyen bir konu açısından tehlike yaratıp yaratmadığı ile de ilgilenilmez. Ancak bu durum, hareketin, kanuni tanımda yer verilmemiş olan hukuki menfaat açısından tehlike yaratmaya uygun olup olmadığının soyut olarak araştırılmasına engel değildir. Başka bir ifadeyle yazara göre somut tehlike suçlarında hareketin suçun konusuna; soyut tehlike suçlarında ise korunan hukuki yarara zarar verebilme ihtimali (zarar vermeye uygunluğu) cezalandırılmaktadır. Bkz. **Zafer**, Genel Hükümler, s.210.

⁹² **İçel**, Genel Hükümler, s.287. İçel, TCK'nın 220. madde gerekçesinde her ne kadar bu suçun

Alman Ceza Kanunu'nda da soyut tehlike suçlarına yer verildiği görülmektedir. Alman Hukuku'nda soyut tehlike suçuna verilen klasik örnekler Al.CK'nın 306. maddesindeki kundaklama (Brandstiftung) suçu ile 316. maddesindeki alkollü şekilde trafikte araç kullanma suçudur⁹³.

Soyut tehlike suçları Alman doktrininde *Roxin* tarafından dört ana başlık altında ele alınmaktadır. Türk Ceza Hukuku bakımından da benimsenebilecek nitelikteki bu sınıflandırmada önemine istinaden daha ayrıntılı olarak incelenecek olanı potansiyel tehlike suçları olacaktır.

I. Klasik Soyut Tehlike Suçları

Klasik soyut tehlike suçları olarak nitelendirilen bu suçların prototipini Alman Ceza Kanunu'nun "*ağır kundaklama*" başlıklı 306a maddesinin birinci fıkrasının birinci bendinde düzenlenmiş bulunan "*insanların ikametine hizmet eden bir yapı, gemi, kulübe veya sair bir yer*"in kundaklanması fiili oluşturmaktadır⁹⁴.

II. Çok Sayıda İnsana Yönelik Soyut Tehlike Suçları (Massenhandlungen)

Bu suç tipinin en klasik örneği olarak içkili vaziyette trafikte araç kullanma suçu (Al.CK m.316) gösterilmektedir. Burada kanun koyucu, somut olayda tehlikenin meydana gelme ihtimali hiç olmasa bile failin cezalandırılmasını kabul etmiştir. Bu durumda failin cezalandırılmasının temelinde genel önleme düşüncesi yatmaktadır. Kanun koyucu burada belirli bir hareketin yapılmasını adeta bir *tabu* biçiminde değerlendirmiş ve kesin olarak yasaklamıştır⁹⁵.

III. Manevi Boyutu Olan Soyut Tehlike Suçları (vergeistigte Zwischenrechtsgut)

Kanun koyucu, suç tipiyle korunması amaçlanan hukuksal değer in manevi nitelik arz ettiği durumlarda suçun oluşması için zarar veya tehlike şeklinde bir neticenin gerçekleşmesini gerekli görmemiş yalnızca yasaklanmış hareketin yapılmasını yeterli saymıştır. Örneğin yalan tanıklık suçunda (Al.CK m.151) failin cezalandırılabilmesi için zarar veya tehlike neticesinin ortaya çıkması şart değildir; kişinin gerçeğe aykırı tanıklık yapması veya kamu görevlisinin menfaat talep etmesi yeterlidir. Kanun koyucu burada, hareketin ifade ettiği değersizliği (Handlungsunwert) cezalandırma için yeterli görmüştür. Benzer şekilde Al.CK m.331'deki irtikap suçunda da korunan hukuksal menfaat, toplumun, kamusal

somut tehlike suçu olduğu belirtilmişse de gerekçede yapılan açıklamaların soyut tehlike suçunun kastedildiği izlenimini yarattığını ifade etmektedir. Bkz. aynı eser, s.287 dn.62.

⁹³ **Roxin**, AT, §10 Rn.124.

⁹⁴ **Roxin**, AT, §11 Rn.154.

⁹⁵ **Roxin**, AT, §11 Rn.160.

işlemlerin düzgün bir şekilde işleyeceğine olan güvenidir ve bu değerlere yönelik fiiller de bu gruba girmektedir⁹⁶.

IV. Potansiyel Tehlike Suçları (potentielle Gefährungsdelikte)

Potansiyel tehlike suçları, Alman Ceza Hukuku literatüründe ve yargı kararlarında, suçun kanuni tanımında “*elverişlilik*” (*Geeignetheit*) unsuruna yer veren suç tiplerinde özellikle cezanın belirlenmesi noktasında dikkate alınan önemli bir kavramdır. Bununla birlikte elverişlilik unsuruna yer veren suç tiplerinin hukuki niteliğinin ne olduğu hususu doktrinde çok tartışmalıdır⁹⁷. Söz konusu tartışmaların Türk Hukuku bakımından da önem taşıdığı ortadadır. Bu nedenle diğer soyut tehlike suçu kategorilerinden farklı olarak potansiyel tehlike suçları üzerinde daha ayrıntılı olarak durulacaktır.

Alman doktrini açısından bakıldığında, potansiyel tehlike suçları konusunda kavram kargaşası olduğu görülmektedir. Bu kavramı karşılamak için literatürde sıklıkla kullanılan kavramlardan bazıları şunlardır: Özel soyut tehlike suçları; soyut potansiyel tehlike suçları; somutlaştırılmış soyut tehlike suçları; soyut elverişlilik suçları; elverişlilik suçları; soyut-somut tehlike suçları; somut-soyut tehlike suçları⁹⁸. Mevcut çalışmada kurumu daha iyi karşıladığı düşünüldüğünden potansiyel tehlike suçları terimi kullanılacaktır.

Alman literatüründe potansiyel tehlike suçlarının, soyut tehlike suçlarının bir alt türü olarak değerlendirildiği ve bu kapsamda açıklamalarda bulunulduğu görülmektedir. Bu suç türünde fiil, her ne kadar somut bir tehlike meydana getirmemekteyse de en azından somut bir tehlike meydana getirmeye *elverişli* olmaktadır⁹⁹.

Hirsch'e göre şayet kanun koyucu, madde metninde “*elverişlilik*” ifadesini kullanmışsa bu durumda somut tehlike suçunun kabul edildiği akla gelebilir. Ancak yazara göre bu durum sadece bir ihtimaldir, yani kesinlikle somut tehlike suçu vardır denilemez¹⁰⁰.

Satzger ve *Schröder*'e göre ise tehlike suçları doktrinde genel olarak iki ana gruba ayrılmaktadır: Soyut ve somut tehlike suçları. Ancak sıklıkla bu bağlamda olmak üzere “*soyut-somut tehlike suçları*” daha doğrusu “*potansiyel tehlike suçları*” olarak da bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Bu tip “*potansiyel*” tehlike suçlarını ifade etmek için suçun kanuni tanımına unsur olarak “*elverişli/uygun*”

⁹⁶ **Roxin**, AT, §11 Rn.161.

⁹⁷ **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.162.

⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Zieschang**, Die Gefährdungsdelikte, s.162 vd.

⁹⁹ **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT, §1 Rn.30; **Fischer**, Beck'sche kurz Kommentare, Vor §13 Rn.19. Potansiyel tehlike suçlarında failin hareketi somut tehlike suçlarına göre daha az, soyut tehlike suçlarına göre daha fazla tehlikelilik içermektedir. Bkz. **Bekar**, s.233.

¹⁰⁰ **Hirsch**, Konkrete und abstarke Gefährdungsdelikte, s.151, 156 vd.

olma” sözcüğü eklenmektedir. Yazara göre tehlike ifadesi netice olarak kabul edilemeyeceğinden, burada soyut tehlike suçunun bir “*alt formu*” (*Unterform*) söz konusudur¹⁰¹.

Hoyer’e göre elverişlilik şartını taşıyan suçlar “*kamufle edilmiş*” somut tehlike suçları olarak anlaşılabilir; fakat kanun koyucunun elverişlilik ifadesine farklı bir anlam yüklemek istemiş olması da mümkündür¹⁰².

Genel anlamıyla “*elverişlilik*” (*Geeignetheit*) ceza hukuku bağlamında “*her zaman*” veya “*tüm özel durumlar için istisnasız*” anlamlarına gelmektedir. Öte yandan söz konusu kavram “*genellikle*”, “*normal olarak*”, “*tipik olarak*” anlamlarında da kullanılmaktadır. Bu kavramı kelime anlamıyla “*aslında tek bir olaya ait*” şeklinde nitelendirme imkanı da mevcuttur¹⁰³. Kavramın bu son şekliye “*genel elverişlilik*” olarak yorumu, genel nedensellik bağının zorunluluğu anlamına gelmektedir. Buna uygun olarak da doktrinde birçok yazar, elverişlilik koşulunu genel nedensellik bağının dolaylı bir ifadesi olarak yorumlamaktadır¹⁰⁴.

Alman doktrininde ağırlıklı görüş madde metninde kullanılan “*elverişli olma*” unsurunun tehlike suçuna işaret ettiğini savunmaktaysa da bizim de katıldığımız diğer görüşteki yazarlar, “*elverişli olma*” unsurunun bir normu, tehlike suçu olarak yorumlamak için tek başına yeterli olmadığını ifade etmektedirler¹⁰⁵. Zira Alman Ceza Kanunu’nda da Türk Ceza Kanunu’ndaki gibi birçok maddede “*elverişli olma*” ifadesine yer verildiği görülmektedir¹⁰⁶. Ancak sırf madde metninde “*elverişli olma*” ifadesine yer verildiği için bu suçları tehlike suçu olarak nitelendirmek doğru değildir. Aksi takdirde “*elverişli olma*” ifadesine yer verilmeyen suçları da tehlike suçu olarak nitelendirmemek gerekecektir. Alman doktrininde bu duruma örnek olarak suların kirletilmesi suçunun düzenlendiği Al.CK’nın 324. maddesi gösterilmektedir. Madde metninde her ne kadar “*elverişli olma*” şartına yer verilmiş olmasa da doktrinde oybirliğiyle kabul edildiği üzere söz konusu suç bir tehlike suçudur¹⁰⁷.

Peki o zaman bazı suçların kanuni tanımında kullanılan *elverişli olma* ifadesi ile kastedilmek istenen acaba nedir?

Suç genel teorisi bakımından, bir suça teşebbüsten bahsedebilmek için, icrasına başlanan fiilin kanuni tarifte yer alan neticeyi gerçekleştirmeye *elverişli*

¹⁰¹ **Satzger**, NStZ, s.113-114; **Schröder**, Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht, s.17-18.

¹⁰² **Hoyer**, Zum Begriff der abstrakten Gefahr, s.184.

¹⁰³ **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.198.

¹⁰⁴ Bu görüşteki yazarlar için bkz. **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.198 dn.161.

¹⁰⁵ **Gallas**, Abstrakte und konkrete Gefährdung, s.181; **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.160 ve dn.395.

¹⁰⁶ Maddeler için bkz. **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.161 dn.395.

¹⁰⁷ **Zieschand**, Die Gefährdungsdelikte, s.161 dn.395.

olması gerekmektedir. Şayet icra edilen fiil, neticeyi gerçekleştirmeye *elverişli değilse* ortada “işlenemez suç”^{108 109} söz konusu olacaktır. TCK bütün maddeleri itibarıyla incelendiğinde, altı farklı suç tipinde “*elverişli olma*”¹¹⁰ kistasına açıkça¹¹¹ yer verildiği görülmektedir (TCK m.172, 183, 216/3, 217, 220/1, 302).

Bu tür potansiyel tehlike suçlarına özellikle çevre ceza hukukunda sıkça yer verildiği görülmektedir¹¹².

¹⁰⁸ “İşlenemez suç, bir ceza kanunu hükmünü ihlale yönelmiş olmasına rağmen, ya hareketin (vasitanın) ihlal edilmek istenen suç karakterize eden zarar veya tehlikeyi meydana getirmeye elverişli olmaması yahut hareketin mevzuunun bulunmaması sebebiyle başarısız kalmağa mahkum bir davranış olarak tanımlamak mümkündür.” Bkz. **Alacakaptan, Uğur**, İşlenemez Suç, Ankara Tarihsiz, s.1-2. Alacakaptan çalışmasının devamında, işlenemez suç konusunun, teşebbüs doktrininin dar sınırları içinde değil, tipiklik unsuruna olan etkisi bakımından ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü tipik hareket, kanunda gösterilen modele yalnızca dış görünüşü bakımından değil aynı zamanda için nitelikleri bakımından da uyan, kanunen korunan hak veya menfaati tehlikeye maruz bırakma imkanına sahip olan harekettir. Başka bir ifadeyle, yalnız elverişli olan hareket tipik sayılabilir. Bir fiilin tipe uygun olup olmadığı hakkında bir hüküm verilirken, söz konusu fiilin o suçu gerçekleştirme bakımından elverişli olup olmadığının araştırılmasından vazgeçilemez. Bu nedenle elverişlilik, teşebbüsün bir unsuru ve sadece o konuyla sınırlı olarak değil, cezalandırılabilir fiilin ana yapısına ilişkin genel bir ilke olarak, başka bir ifadeyle sadece teşebbüs halinde kalmış suçları değil, tamamlanmış suçları da ilgilendiren ve hukuka aykırı fiillerin suç sayılması için aranan temel bir şart olarak nitelendirilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. aynı eser, s.18-23.

¹⁰⁹ Alacakaptan’ın da ifade ettiği üzere, teşebbüs kurumu ile işlenemez suç arasında, maddi anlamda bir hareketin varlığından ötürü bir benzerlik bulunmaktadır. Ancak işlenemez suçtaki hareketin, hukuken korunan bir menfaati zarar veya tehlikeye maruz bırakması imkansızdır. Bu nedendir ki bir fiili durumun teşebbüs mü yoksa işlenemez suç mu olduğunu tespit edebilmek için neticenin meydana gelmemiş olmasını yeterli bir bağlantı noktası kabul etmek doğru değildir. Sonuç olarak neticenin meydana gelmesi imkansız ise ancak o zaman işlenemez suçtan söz edebilmek mümkün hale gelecektir. Bkz. **Alacakaptan**, İşlenemez Suç, s.24-25.

¹¹⁰ Elverişlilik en kısa tanımıyla, hareketin, kanunun suç saydığı neticeyi meydana getirebilme iktidarındır. Başka bir ifadeyle elverişlilik, hareketin, hukuken korunan hak veya menfaatin zarar veya tehlikeye maruz bırakılmaya uygun olmasıdır. Bkz. **Alacakaptan**, İşlenemez Suç, s.61, 64.

¹¹¹ Buna karşın TCK’daki bazı suç tiplerinde “elverişli olma” ifadesine açıkça yer verilmemesine karşın bu anlama gelebilecek başka ifadelere yer verildiği de görülmektedir. Örneğin hakaret suçunu düzenleyen TCK’nın 125. maddesinde elverişli olma ifadesine açıkça yer verilmemiş olmasına karşın bu anlama gelebilecek “... edebilecek nitelikte ...” ifadesine yer verilmiş olup bunun da “*elverişli olma*” ile aynı anlama geldiği rahatlıkla söylenebilir.

¹¹² Taşkın’a göre çevre suçları çağdaş düzenlemelere uygun bir şekilde soyut tehlike suçları olarak düzenlenmeli, somut tehlike, suçun nitelikli hali olarak kabul edilmelidir. Yazara göre çevre suçlarının soyut tehlike suçu şeklinde düzenlenmesi halinde, nedensellik bağına ilişkin çözümü zor bazı zorluklar da kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Ceza hukukunun, teknoloji kullanımı neticesinde risk gibi karmaşık meselelerde, bastırıcı işlevinden ziyade önleyici işlevinin öne çıkması gerekir. Buna göre belli durumlarda, belirli bir davranışın salt gerçekleştirilmiş olması cezalandırma bakımından yeterli kabul edilmelidir. Zira ihlalin potansiyel mağdurlarının belirlenmesinin çoğu zaman imkansız olduğu hallerde, zarar ortaya çıktıktan sonra cezalandırmanın, cezanın amaçları bakımından işlevi çok sınırlı kalacaktır.

Bu suç türünde, belirli bir insan hareketinin kural olarak en azından belirli sonuçları ortaya çıkarmaya elverişli olması gerekmektedir¹¹³.

Kanun koyucu bazı suç tiplerinde, suçun kanuni tanımında, hareketin objektif olarak tehlike meydana getirmeye uygun olup olmadığının araştırılması gereğine işaret etmiş bulunmaktadır. Başka bir deyişle bu suç tiplerinde tehlike, hareketin bir özelliği olarak gösterilebilir. Örneğin, “*kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda; yangın çıkaran...*” kişinin cezalandırılacağına belirtildiği TCK’nın 170. maddesinde tehlike, hareketin neticesi olmayıp yalnızca hareketin niteliğini oluşturmaktadır¹¹⁴.

Tehlikeye netice olarak suç tipinde yer verilmesiyle hareketin özelliği olarak yer verilmesi birbirinden farklıdır. Tehlikenin hareketin özelliği olduğu hallerde tehlike, hareketin elverişliliği ile bağlantılı bir kavram olarak ortaya çıkar. Bu durum aynı zamanda hareketin, objektif olarak neticeyi meydana getirmeye uygun olması anlamına gelip, icra hareketlerine başlandığının da bir göstergesidir¹¹⁵.

Potansiyel tehlike suçlarında gerçekleştirilen tipik hareketin tehlikeyi meydana getirmeye elverişli olması aranmıştır. Potansiyel tehlike suçlarına Alman Hukuku’ndan verilebilecek en iyi örnek, Al.CK’nın 186. maddesinde düzenlenmiş bulunan kötüleme suçudur (Üble Nachrede). Bu suçun oluşabilmesi için failin sarf ettiği ifadenin mağduru aşağılamaya veya rencide etmeye *elverişli olması* gerekmektedir. Bir başka örnek ise Al.CK’nın 311. maddesinde düzenlenmiş bulunan radyasyon yayma suçudur. Bu suç tipinde de radyasyon yayan ışınların serbest bırakılmasının kişilerin vücuduna, hayatına veya eşyalarına zarar vermeye elverişli olması gerekmektedir. Burada hakim, hareketin tehlikeyi oluşturmaya elverişli olup olmadığını her somut olayın özelliğine göre araştırmak zorundadır. Buna karşın *Roxin* bu özelliğinden hareketle bu suçlara somut tehlike suçu muamelesi yapılamayacağına vurgu yapmaktadır. Ayrıca *Roxin*, kanuni tanımında “*elverişlilik*” ifadesine yer verilmesine rağmen somut tehlike suçu olarak nitelendirilen suç tiplerinin mevcut olduğuna da yerinde bir şekilde işaret etmektedir. Buna örnek olarak da Al.CK’da halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme (Volksverhetzung) suçunu düzenleyen 130. maddede, gerçekleştirilen davranışın kamu barışını bozmaya

Soyut tehlike suçu düzenlemeleri, bugün ceza siyaseti tercihlerinin ve dolayısıyla çağdaş anlamda cezanın amaçlarının gerçekleşmesi açısından bir tercih değil, çevrenin korunması söz konusu olduğunda bir zarurettir. Bkz. **Taşkın, Ozan Ercan**, “Maddi ve Muhakeme Boyutuyla Çevre Ceza Hukukuna Dair Bazı Tespitler/Kısmi Öneriler”, CHKD, Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2015, s.133.

¹¹³ **Heinrich**, Ceza Hukuku-I, §8 Rn.165.

¹¹⁴ **Bekar**, s.234; **Zafer**, Genel Hükümler, s.208.

¹¹⁵ **Zafer**, Genel Hükümler, s.208.

elverişli olması aranmasına rağmen bu suçun somut tehlike suçu olduğu konusunda doktrinde hiçbir tartışma bulunmamasını göstermektedir¹¹⁶.

Kanaatimizce bazı suç tiplerinde yer verilen *elverişlilik/elverişli olma* ifadesinin, hareketin niteliği olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kanun koyucu bu ifadeye yer verdiği suç tiplerinde, hareketin, tehlikeyi oluşturmaya elverişli olması gerektiğine açıkça vurgu yapmaktadır. Madde metninde bu ifadeye yer verilmesi, o suç tipini somut tehlike suçu haline getirmez; başka bir ifadeyle bu suç tiplerinin soyut tehlike suçu olduğu söylenebilir. Soyut tehlike suçlarından farklı olarak hakim burada gerçekleştirilen fiilin tehlikeyi oluşturmaya elverişli olup olmadığını araştırmak zorundadır. Potansiyel tehlike suçları bakımından fiilin niteliği olarak aranan elverişlilik gerçekleşmemişse, başka bir ifadeyle fiil tehlikeyi oluşturmak bakımından elverişli değilse o zaman işlenemez suç söz konusu olacaktır.

Ş4. TCK'daki Bazı Suç Tiplerinin Değerlendirilmesi

Tehlike suçlarıyla ilgili olarak yukarıda yapılan teorik açıklamalardan sonra bunların somutlaştırılabilmesi için TCK'da düzenlenmiş bulunan bazı suç tiplerine değinmekte yarar vardır. Gerçekten de tehlike suçu olduğu ifade edilen her bir suç tipinin arz ettiği özel durumlar dikkate alındığında bu suç tiplerinin ayrı ayrı ele alınmalarında fayda olduğu söylenebilir¹¹⁷.

Bu kapsamda TCK'nın ikinci kitabının üçüncü kısmının "*Genel Tehlike Yaratan Suçlar*" başlıklı birinci bölümünde 170 ila 180. maddelerde düzenlenen suç tipleri başta olmak üzere bazı suç tipleri ele alınacaktır. Genel tehlike yaratan suçlara ilişkin düzenlemelere bakıldığında bu suç tiplerinin ortak özelliklerinin, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından zarar doğurabilecek kadar tehlikeli olmaları görülmektedir¹¹⁸. Söz konusu suçlar ile korunan hukuki menfaat, toplumun ve kamunun güvenliği ile esenliğidir. Bu nedenle suç olarak öngörülen fiiller ancak belirsiz sayıdaki kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı açısından tehlike yaratması durumunda cezalandırılabilir, buna karşılık hayatları, sağlıkları veya malvarlıkları tehlikeye sokulan kişilerin belirli olmaları ve fiilin bu belirli kişilere veya bunların malvarlıklarına yönelik olması halinde genel tehlike yaratan suçlar değil, kişilere veya malvarlığına karşı işlenen suçlar söz konusu olabilecektir¹¹⁹.

¹¹⁶ Roxin, AT, §11 Rn.162-163.

¹¹⁷ Benzer tespitler Alman Ceza Kanunu açısından da yapılabilir. O nedenle ki Almanya'da tehlike suçlarıyla ilgili yapılan bazı monografik çalışmalarda her suç tipindeki özel durumlara vurgu yapmak suretiyle ayrı bir değerlendirme yapılmaya ihtiyacı hissedildiği görülmektedir. Bkz. Zieschang, Die Gefährdungsdelikte, s.206 vd.

¹¹⁸ Özen, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.18.

¹¹⁹ Memiş, Pınar, "Genel Tehlike Yaratan Suçlar", in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku – Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, İstanbul 2010, s.796-797.

1. Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu (TCK m.170)

TCK m.170/1'de düzenlenmiş bulunan genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunun birinci fıkrasında, failin hareketinin “*kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olabilecek biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda*” olması¹²⁰ gerektiği ifade edilmiştir. Bu suç tipinin doktrinde bazı yazarlarca somut tehlike suçu olarak nitelendirildiği görülmektedir¹²¹.

Buna karşın doktrinde savunulan diğer görüşe göre buradaki suç tipinde somut bir tehlikenin varlığı aranmamaktadır; zira somut tehlike suçlarında, hareketin sonucunda suçun konusunun somut bir tehlikeye maruz kalması gerekmektedir. Oysa ki maddede yalnızca hareketin tehlikeyi yaratmaya elverişli olması aranmıştır. Bu nedenle maddenin birinci fıkrasında yer alan suçun potansiyel tehlike suçu olduğu savunulmaktadır. Söz konusu düzenlemede kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikenin gerçekleşmesi değil, tehlikeli olabilecek biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda yangın çıkarma, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olma, silahla ateş etme veya patlayıcı madde kullanma suç olarak düzenlenmiştir¹²².

170. maddenin ikinci fıkrasında ise yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olma aranmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu suçun soyut tehlike suçu olduğu söylenebilir¹²³. İkinci fıkrada belirtilen suçun oluşması için bu sayılan durumlara neden olunması yeterli olup ayrıca kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından herhangi bir somut tehlikenin gerçekleşmesi aranmamıştır. Eğer bu durum kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlike doğuracak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda işlenmiş veya yangın çıkmış, bina kısmen veya tamamen çökmüş veya toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın gerçekleşmişse maddenin birinci fıkrası uygulama alanı bulacaktır¹²⁴.

¹²⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu vermiş olduğu kararlarda, şehir merkezinde seyreden aracın camından havaya ateş edilen kurusıkı tabancanın ateşli silah niteliğinde olmadığı gerekçesiyle TCK'nın 170/1-c maddesinde tanımlanan suçun oluşmadığını, sadece Kabahatler Kanunu'nun 36. maddesinde tanımlanan kabahatin oluştuğu içtihadında bulunmuştur. Bkz. CGK, 3.7.2007, 2007/8-156 E., 2007/163 K.; CGK, 3.7.2007, 2007/8-155 E., 2007/162 K.; CGK 3.7.2007, 2007/8-154 E., 2007/161 K.; CGK 3.7.2007, 2007/8-153 E., 2007/160 K.; CGK, 26.6.2007, 2007/8-143 E., 2007/155 K.; CGK, 29.5.2007, 2007/8-109 E., 2007/115 K. Ayrıca Yargıtay'a göre, yapılan atış “korku, kaygı veya panik yaratabilecek nitelikte olsa dahi” kurusıkı tabanca silah sayılmayacağından, TCK'nın 170. maddesinde tanımlanan suç oluşmaz. Bkz. CGK, 12.6.2007, 2007/8-127 E., 2007/144 K.; CGK, 12.6.2007, 2007/8-126 E., 2007/143 K.

¹²¹ Memiş, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.797.

¹²² Bekar, s.240.

¹²³ Memiş, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.802.

¹²⁴ Bekar, s.240.

Kanaatimizce 170. maddenin birinci fıkrasındaki düzenlemenin potansiyel tehlike suçu olduğu, ikinci fıkradaki düzenlemenin ise soyut tehlike suçu olduğu ifade edilebilir.

2. Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması Suçu (TCK m.171)

Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suçunun düzenlendiği TCK'nın 171. maddesine göre¹²⁵ taksirle, yangına, bina çökmesine¹²⁶, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olan kişi, fiilin, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olması halinde¹²⁷ cezalandırılmaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre söz konusu maddede işlenen fiilin başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından somut bir tehlike gerçekleştirilmesi arandığından, bu suç tipinin somut tehlike suçu olduğu söylenebilir¹²⁸.

Bununla birlikte doktrinde bazı yazarlarca maddede bahsedilen somut tehlikenin (kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olma) objektif cezalandırılabilme şartı olduğu ifade edilmekteyse de¹²⁹ yukarıda açıklandığı üzere biz bu görüşe katılmamakta ve somut tehlikenin failin kastının kapsamında kaldığını düşünmekteyiz.

3. Radyasyon Yayma Suçu (TCK m.172)

Radyasyon yayma suçu TCK'nın 172. maddesinde üç fıkra halinde düzenlenmiştir¹³⁰. Maddenin birinci fıkrasında *"...elverişli olacak surette"*, üçüncü fıkrasında *"...elverişli olacak biçimde"*, dördüncü fıkrasında ise *"...elverişli olması halinde"* ifadelerine yer verilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasına göre radyasyona tabi tutulan kişinin tabi tutulduğu radyasyon miktarının kişinin sağlığını bozmaya elverişli olması gerekmektedir. Madde gerekçesinde söz konusu suçun somut tehlike suçu olduğu ifade edilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasına göre radyasyon yaymak veya atom çekirdeklerinin parçalanması sürecine etkide bulunmak fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Madde gerekçesine göre bu fiiller dolayısıyla cezaya hükmedebilmek için yapılan veya oluşturulan radyasyonun bir başkasının

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Artuk, Mehmet Emin/Üzülmez, İlhan**, "Taksirle Tehlikeye Sebepiyet Verme Suçu (765 s. TCK m.383) Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması (5237 s. TCK m.171)", TBBD, Sayı:57, 2005, s.181-218.

¹²⁶ Bina çökmesinden ne kastedildiğiyle ilgili olarak bkz. **Saraç, Filiz**, Bina Çökmesine Neden Olmak Sureti İle Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması Suçu, İstanbul 2008, s.9 vd. (Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

¹²⁷ **Memiş**, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.804.

¹²⁸ **Bekar**, s.241.

¹²⁹ **Artuk/Üzülmez**, s.214; **Saraç**, s.53-54; **Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2018, s.620.

¹³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Özen**, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.51-59.

hayatı, sağlığı veya malvarlığına önemli ölçüde zarar vermeye elverişli olacak miktarda olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında gerekçeye göre söz konusu suçun somut tehlike suçu olduğu söylenebilir. Maddenin dördüncü fıkrasında, taksirle gerçekleştirilen radyasyon yaymak veya atom çekirdeklerinin parçalanması sürecine etkide bulunmak fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Gerekçeye göre söz konusu suç da somut tehlike suçudur.

Madde gerekçesinde söz konusu suçun somut tehlike suçu olmasının dayanağı olarak kişinin maruz bırakıldığı radyasyon miktarının sağlığını bozmaya elverişli olması gerekmesi gösterilmiştir. Burada failin kastının kişiyi yalnızca radyasyona tabi tutmak değil aynı zamanda radyasyona tabi tutulan kişinin sağlığının bozulması olduğu açık bir şekilde ortadadır. Bu açıdan bakıldığında bu suçun potansiyel tehlike suçu olduğunu ifade edebiliriz.

4. Atom Enerjisi ile Patlamaya Sebebiyet Verme Suçu (TCK m.173)

Atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme suçu TCK'nın 173. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, atom enerjisini serbest bırakarak bir patlamaya ve bu suretle bir başkasının hayatı, sağlığı veya malvarlığı hakkında önemli ölçüde tehlikeye sebebiyet veren kişinin cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında ise söz konusu suçun taksirli haline yer verilmiştir.

Kanaatimizce söz konusu madde somut tehlike suçlarına verilebilecek güzel bir örnektir. Maddede bahsi geçen hareketin yapılması, suçun oluşabilmesi açısından tek başına yeterli olmamakta, bu hareketin yapılması neticesinde *“bir başkasının hayatı, sağlığı veya malvarlığı hakkında önemli ölçüde tehlikeye sebebiyet”* verilmesi gerekmektedir.

5. Akıl Hastası Üzerindeki Bakım ve Gözetim Yükümlülüğünün İhlali Suçu (TCK m.175)

Akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali suçu TCK'nın 175. maddesinde düzenlenmiştir. Maddede akıl hastası üzerinde bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişinin bu yükümlülüğünü, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde ihmal etmesi suç olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Madde gerekçesine göre söz konusu suç somut tehlike suçudur.

Kanaatimizce bu suç tipi potansiyel tehlike suçudur¹³¹.

6. Hayvanın Tehlike Yaratabilecek Şekilde Serbest Bırakılması Suçu (TCK m.177)

Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suçu TCK'nın 177. maddesinde düzenlenmiştir. Madde ile kişinin gözetimi altında bulunan

¹³¹ Aynı görüşte bkz. **Bekar**, s.244.

bir hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakması veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal göstermesi¹³² suç sayılmıştır. Madde gerekçesine göre söz konusu suç, somut tehlike suçudur.

Kanaatimizce bu suç tipi potansiyel tehlike suçudur¹³³.

7. Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179)

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma madde başlığı altında TCK'nın 179. maddesinde üç ayrı suç tipinin düzenlendiği görülmektedir¹³⁴. Bu üç suç tipiyle korunması amaçlanan ortak hukuksal değerler, bireylerin yaşamı, sağlığı ya da malvarlığı üzerindeki hakların ihlal edilmesini önlemek ve bu hukuksal değerler bakımından tehlike yaratabilecek fiillerin işlenmesine engel olunmak suretiyle kamu güvenliğini sağlamaktır. Bu nedenle trafik güvenliğini (kasten veya taksirle) tehlikeye sokma suçunun işlenmesi ile tehlikeye maruz kalabilecek belli bir mağdur bulunmamakta, söz konusu suç toplumun tamamını ilgilendirmektedir¹³⁵.

Maddenin birinci fıkrasında, trafik düzenini sağlayan işaretlere saldırıda bulunmak suçu düzenlenmiştir. Buna göre seçimlik hareketlerden birinin yapılması sonucunda, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeye neden olunması yaptırımı bağlanmıştır. Bu nedenle burada somut tehlike suçu söz konusudur¹³⁶.

¹³² Gözetimi altında bulunan hayvanı, başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişinin, bu fiillerinden dolayı bir zarar meydana gelmesi halinde, fiilin sebebiyet verdiği netice açısından kast veya taksirine göre cezalandırılması yoluna gidilecektir. Yargıtay, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı şekilde başıboş bıraktığı köpeğinin bahçeye giren mağduru ayağından ısırarak suretiyle yaralanmasına yol açması şeklinde gerçekleşen eylemde, sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK'nın 89/1 maddesinde düzenlenen taksirle yaralama suçunu oluşturacağı hükmüne varmıştır. Bkz. 9. CD, 28.1.2009, 2008/19726 E., 2009/7840 K.; 2.CD, 28.3.2007, 2007/2841 E., 2007/4525 K. Kararlar için bkz. **Özen**, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, s.77 dn.181-182.

¹³³ Aynı görüşte bkz. **Bekar**, s.247.

¹³⁴ Suç tipiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Yenerer-Çakmut, Özlem**, "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçları (TCK m.179-180)", in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku– Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, İstanbul 2010, s.771 vd.; **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pinar/Tepe, İlker**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018, s.751 vd.

¹³⁵ **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.775.

¹³⁶ **Bekar**, s.248-249; **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.780. Yazara göre yapılan hareket, kanun tarafından koruma altına alınmış olan hukuksal değer bakımından somut bir tehlike doğurmamış ise söz konusu suçun varlığından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Buna göre yazarın somut tehlikeyi suçun bir unsuru olarak gördüğü söylenebilir. Yazar çalışmasının devamında bu hususu şöyle ifade etmektedir: "TCK m.179'da düzenlenmiş bulunan trafik güvenliğinin tehlikeye sokulması suçu tehlike suçudur, suçun oluşması için zarar sonucunun gerçekleşmiş olması aranmaz. Ancak birinci ve ikinci fıkra

Maddenin ikinci fıkrasında ulaşım araçlarını tehlikeli olacak biçimde sevk ve idare etme suçu düzenlenmiştir. Madde gerekçesine göre aracın sevk ve idaresinin salt trafik düzenine aykırılığı bu suçun oluşumuna neden olmayacaktır; bu suçun oluşabilmesi için aracın trafik düzenine aykırı olarak ve ayrıca kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde kullanılması gerekir¹³⁷. Gerekçeye göre söz konusu suç somut tehlike suçu niteliği taşımaktadır¹³⁸. Doktrinde ise bu suçun potansiyel tehlike suçu olduğu görüşü ileri sürülmektedir¹³⁹.

Maddenin üçüncü fıkrasında emniyetli bir şekilde sevk ve idare edecek durumda olmayarak araç kullanmak suçu düzenlenmiştir¹⁴⁰. Doktrinde bu suçun, soyut tehlike suçu olduğu ifade edilmektedir¹⁴¹. Ancak Yargıtay TCK

*bakımından gerçekleştirilen fiilin başkalarının yaşamı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlike yaratması suçun oluşumunu kabul için şarttır.” Bkz. aynı eser s.788. **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.758. Yazarlara göre birinci fıkrada belirtilen suç bakımından tartışılması gereken önemli bir husus, söz konusu trafik işaretinin örneğin değiştirilmesi sonucunda bir kişinin ölümüne ya da yaralanmasına neden olunması durumunda failin bu ikinci neticeden de sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Yazarlara göre burada akla gelen ilk kurum neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç kurumudur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçta, failin ağır ya da başka neticeden sorumlu tutulabilmesi için bulunması gereken koşullardan birisi, temel suç ile başka ya da ağır neticeyi içeren suçun aynı mağdur üzerinde işlenmesi, diğeri ise netice sebebiyle ağırlaşmış suçlara ilişkin olarak kanunda açık düzenlemenin bulunması zorunluluğudur. Bu yönüyle TCK m.23 her ağır ya da başka netice bakımından uygulanabilir değildir. Söz konusu hüküm sadece TCK’da özel hükümler içinde netice sebebiyle ağırlaşmış suç hali açıkça düzenlenmiş ise uygulanabilecektir. TCK m.179/1’in mağduru toplumdur; başka bir ifadeyle mağdur kişi olarak belirlenebilir değildir. Halbuki ölüm ya da yaralama neticesinin gerçekleştiği suçlar bakımından mağdurun belli bir kişi olduğu görülür. Bu yönüyle netice sebebiyle ağırlaşmış suçlarda temel suç ile başka ya da ağır neticeyi içeren suçun aynı mağdur üzerinde işlenmesi gerektiği şartı gerçekleşmemektedir. Ayrıca TCK m.179/1’de ağır ya da başka netice konusunda bir açıklık bulunmadığına göre failin eylemi daha ağır ya da özellikle başka bir netice oluştursa da failin bu başka neticeden sorumlu tutulması mümkün değildir. Burada meydana gelen bu ikinci netice sadece TCK m.61 çerçevesinde cezanın belirlenmesi bakımından göz önünde bulundurulabilecektir. Bkz. aynı eser s.756-757.*

¹³⁷ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.758.

¹³⁸ Söz konusu suçun somut tehlike suçu olduğu yolundaki görüşler için bkz. **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.780; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.758. TCK’nın 179. maddesinin ilk iki fıkrasında düzenlenen suç tiplerine benzer düzenlemelerin, Alman Ceza Kanunu’nun 315 ila 315c maddelerinde düzenlendiğini görmekteyiz. Doktrindeki bir görüşe göre bu tür suçlarda netice, soyut bir tehlikeye sebebiyet vermekten ibaret bulunmaktadır. Bkz. **Schroeder, Friedrich-Christian**, “Taksirin Kanunen Tanımlanmasına İlişkin Problemler” (Çev.: İzzet Özgenç), in: Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, Konya 1998, s.274 ve dn.51.

¹³⁹ **Bekar**, s.249.

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.762 vd.

¹⁴¹ Benzer görüşler için bkz. **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.766; **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.782; **Bekar**, s.249. Alman Ceza Kanunu’nda söz konusu maddenin karşılığı olarak 316. madde gösterilebilir. Söz konusu maddeye göre her kim alkol içeren içecek içtiği veya diğer sarhoş edici maddeleri kullandığı

m.179/3'te düzenlenmiş bulunan suçun, somut tehlike suçu olduğunu ve belirtilen maddeleri almış bulunan kişinin, gerçekleştirmiş olduğu hareket ile kanunla korunan hukuki değerler bakımından somut bir tehlike doğurduğu takdirde cezalandırılabilceğini kabul etmektedir¹⁴².

Kanaatimizce maddenin birinci fıkrasındaki suç somut tehlike suçu; ikinci fıkrasındaki suç potansiyel tehlike suçu; üçüncü fıkrasındaki suç ise soyut tehlike suçudur.

8. Trafik Güvenliğini Taksirle Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.180)

Trafik güvenliğini taksirle tehlikeye sokma suçunun düzenlendiği TCK'nın 180. maddesinde sırf hareket suçu söz konusudur ve bu suç aynı zamanda somut tehlike suçudur¹⁴³.

9. Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK m.216)

TCK'nın 216. maddesinin birinci fıkrasında "*Halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçu*" düzenlenmiştir. Buna göre cezalandırılabilirliğin söz konusu olabilmesi için maddede sayılan seçimlik hareketlerin yapılmış olması yetmemekte aynı zamanda tahrikin "*kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike ortaya çıkarması*" da gerekmektedir. Bu nedenle söz konusu suç tipi somut tehlike suçu olarak nitelendirilmekte, maddede geçen tahrikin "*kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike ortaya çıkarması*" şartı da objektif cezalandırılabilme şartı olarak yorumlanmaktadır¹⁴⁴. Buna göre suç aleni tahrikin yapılması ile tamamlanmakta ancak failin cezalandırılabilmesi için objektif cezalandırılabilme şartı olan kamu güvenliği açısından açık ve yakın tehlikenin ortaya çıkması aranmaktadır¹⁴⁵.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre de halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, failin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde cezalandırılacaktır. Doktrinde bir görüş bu suçun somut tehlike suçu olduğunu savunurken, diğer görüş ise burada potansiyel tehlike suçu olduğunu ifade etmektedir¹⁴⁶.

in güvenli bir şekilde araç kullanabilecek durumda olmadığı halde trafikte bir araç sürerse cezalandırılmaktadır. Alman doktrininde burada soyut tehlike suçu olduğu kabul edilmektedir. Bkz. **Jescheck**, Alman Ceza Hukukuna Giriş, s.130.

¹⁴² Söz konusu kararlar için bkz. **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.782-783 dn.24-25.

¹⁴³ **Yenerer-Çakmut**, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.784; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, Özel Hükümler, s.771.

¹⁴⁴ **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s.811; ayrıca bakınız madde gerekçesi.

¹⁴⁵ **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s.811; ayrıca bakınız madde gerekçesi.

¹⁴⁶ Görüşler için bkz. **Bekar**, s.252.

Kanaatimizce maddenin birinci fıkrasında aranan “*kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması*” şartı doktrinde savunulduğunun aksine objektif cezalandırılabilme şartı olarak değil netice olarak ele alınmalıdır. Zira söz konusu ifade ile 765 sayılı TCK döneminde yaşanan bazı “*haksız ve aşırı*” uygulamaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın sağlanabilmesi için söz konusu şartın suçun unsuru olarak yorumlanması ve failin kastının bu hususu da kapsamasının gerektiğini düşünmekteyiz. Maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen elverişli olma şartının ise potansiyel tehlike suçuna gönderme yaptığını düşünmekteyiz. Benzer bir yorum TCK m.217 için de pekala yapılabilir.

10. Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK m.220)

Doktrinde TCK m.220’de düzenlenmiş bulunan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu¹⁴⁷ bakımından, madde metninde geçen “*...amaç suçları işlemeye elverişli olması...*” ifadesinin somut tehlike suçu¹⁴⁸ olarak yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁴⁹.

Kanaatimizce bu madde bakımından aranan “*amaç suçları işlemeye elverişli olma*” ile kastedilmek istenen, gerçekleştirilen hareketin suç tipi ile korunması amaçlanan hukuksal değer bakımından tehlike oluşturmaya elverişli olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında bu suç tipinin potansiyel tehlike suçu olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sayılarında hızla artış görülen tehlike suçları, dün olduğu gibi bugün de ceza hukukunda önemli tartışmaların odağında yer almaktadır. Bu suç kategorisi kanun koyucular tarafından, suçla mücadele adı altında ceza ve ceza muhakemesi hukukunun birçok evrensel ilkesinin etrafından dolanılması için iyi bir enstrüman olarak kullanılmaktadır. Tehlike suçları yalnızca cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi değil aynı zamanda cezalandırılabilirlik alanının belirsiz ve tehlikeli bir şekilde genişlemesi sonucunu da doğurduğundan, kusur prensibini merkezine almış modern ceza

¹⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dursun, İsmail**, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK m.220), İstanbul 2008 (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi), s.1 vd.

¹⁴⁸ 765 sayılı TCK döneminde söz konusu suçun soyut tehlike suçu olduğu kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dursun**, s.14-22.

¹⁴⁹ **Dursun**, s.166. Madde gerekçesinde de bu hususa vurgu yapılmıştır: “*Suç işlemek için örgüt kurulması bir somut tehlike suçudur. Her ne kadar en az üç kişinin belli amaç etrafında suç işlemek üzere devamlı surette fiilen birleşmesi suretiyle örgüt meydana gelebilirse de kurulan örgüt, güdülen amaç bakımından somut bir tehlike oluşturmayabilir. Bu nedenle, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması aranmalıdır. Bu bakımdan, örneğin sadece üç kişinin bir araya gelmesi, devletin ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik suçları işleme açısından somut bir tehlike taşıyabilir; buna karşılık, ekonomik çıkar sağlamaya yönelik suçlar açısından elverişli olabilir.*”

hukukuyla ve hukuk devleti ilkesiyle uyumsuzluk içerisinde bulunmaktadır. Mevcut çalışmada tehlike suçlarıyla ilgili teorik ve pratik alanda yaşanan sorunlarla ilgili çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmış, tehlike suçu olduğu ifade edilen bazı suç tiplerinin hukuki niteliğiyle ilgili değerlendirmelerde de bulunulmuştur.

Doktrinde, gerek zarar suçu-tehlike suçu gerek soyut tehlike suçu-somut tehlike suçu ayrımı konusunda doktrinde farklı kıstasların kullanıldığı görülmektedir. Kanaatimizce gerek zarar suçu-tehlike suçu gerek soyut tehlike suçu-somut tehlike suçu ayrımında korunan hukuki değerden hareketle bir sonuca varmak doğru değildir; burada benimsenmesi gereken, failin, suçun konusu üzerinde yarattığı etkiden (zarar veya tehlike) hareketle sonuca varılması olmalıdır. Zira suçla korunan hukuki değer zarara veya tehlikeye uğratılması mümkün değildir; suçla korunan hukuki değer yalnızca ihlal edilebilir.

Türk doktrininde hakim görüş tarafından somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin hukuki niteliğinin objektif cezalandırılabilme şartı olduğu savunulsa da kanaatimizce, somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin suçun bir unsuru olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır. Böylelikle failin kastının bu şartları kapsamaması gerekecek, başka bir ifadeyle failin, somut tehlike suçlarında aranan somut tehlikenin gerçekleşebileceğini en azından “öngörmüş” olması aranacaktır. Aksi takdirde haksızlık da gerçekleşmemiş sayılacaktır.

Soyut tehlike suçlarında failin gerçekleştirilmesi haksızlığın oluşumu için yeterli sayıldığından, hareketle tehlike arasında nedensellik bağının varlığının ortaya konmasına gerek bulunmadığı savunulmaktadır. Buradan hareketle ağırlıklı görüş tarafından, hakim, somut tehlike suçlarından farklı olarak, suçun hukuki konusu bakımından somut bir tehlikenin meydana gelip gelmediğini araştırmayacağı ifade edilmektedir. Kanaatimizce, hakim, soyut tehlike suçları bakımından da somut tehlike suçlarındakine benzer bir araştırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Zira yargılamayı yapan hakim hem ceza muhakemesinin amacı olan gerçeğe ulaşma noktasında bu araştırmayı yapmalı hem de somut olayda tehlikenin gerçekten meydana geldiğini tespit etmişse bu durumu TCK'nın 61. maddesi bağlamında temel cezanın belirlenmesinde ve daha da önemlisi fikri/gerçek içtima kurumlarıyla ilgili yapacağı değerlendirmede dikkate almalıdır. Aksi takdirde tehlikenin meydana gelmediği durumlarla tehlikenin meydana geldiği durumlarda aynı cezaya hükmedilmesi söz konusu olacaktır ki bu da kusur prensibinin ihlali sonucunu doğurabilen bir uygulamaya kapı aralayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ahn, Won-Ha, Zur Dogmatik abstrakter Gefährdungsdelikte, 1995.
- Akbulut, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2018.
- Alacakaptan, Uğur, İşlenemez Suç, Ankara Tarihsiz.
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2018.
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2018.
- Artuk, Mehmet Emin/Üzülmez, İlhan, “Taksirle Tehlikeye Sebebiyet Verme Suçu (765 s. TCK m.383) Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması (5237 s. TCK m.171)”, TBBB, Sayı:57, 2005.
- Bekar, Elif, Objektif Cezalandırılabilme Koşulları Bağlamında Türk Ceza Kanunu’nda Yer Alan Suçlar, İstanbul 2016 (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi).
- Centel, Nur/Zafer, Hamide/Çakmut, Özlem Yenerer, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017.
- Daragenli, Vesile Sonay, “Tehlike Suçları”, in: Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İstanbul 1999.
- Daragenli, Vesile Sonay, Tehlike Suçları, İstanbul 1998 (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018.
- Fischer, Thomas, Beck’sche kurz Kommentare, 61. Auflage, München 2014.
- Gallas, Wilhelm, “Abstrakte und konkrete Gefährdung”, in: Festschrift für Ernst Heinitz zum 70. Geburtstag, 1972.
- Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara 2017.
- Heinrich, Bernd, Ceza Hukuku Genel Kısım – I, (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014.
- Hilgendorf, Eric, “Ceza Düşüncesi 1975-2005”, (Çev.: Başak Özay), in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: I, İstanbul 2010.
- Hirsch, Hans Joachim, “Konkrete und abstrakte Gefährdungsdelikte”, in: Festschrift für Kazimierz Buchala, Krakau 1994.
- Horn, Eckhard, Konkrete Gefährdungsdelikte, 1973.
- Hoyer, Andreas, “Zum Begriff der abstrakten Gefahr”, JA 1990.
- İçel, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 2018.

- Jakobs, Günther, “Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung”, ZStW 97 (1985).
- Jescheck, Hans-Heinrich, Alman Ceza Hukukuna Giriş-Kusur İlkesi-Ceza Hukukunun Sınırları (Çev.: Feridun Yenisey), İstanbul 2007.
- Kaufmann, Armin, “Das fahrlässige Delikt”, ZfRV, 5. Jahrgang (1964).
- Kaufmann, Armin, “Zum Stande der Lehre vom personalen Unrecht”, in: Festschrift für Hans Welzel zum 70. Geburtstag, Berlin-New York 1974.
- Kindhäuser, Urs, Gefährdung als Straftat – Rechtstheoretische Untersuchungen zur Dogmatik der abstrakten und konkreten Gefährdungsdelikte, Frankfurt am Main 1989.
- Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2018.
- Memiş, Pınar, “Genel Tehlike Yaratan Suçlar”, in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku– Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, İstanbul 2010.
- Ostendorf, Heribert, “Grundzüge des konkreten Gefährdungsdelikts”, JuS 1982.
- Otto, Harro, Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre, 7. Auflage, Berlin 2004.
- Ozansü, Mehmet Cemil, Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Sübjektif Sorumluluk, Ankara 2007.
- Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992.
- Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018.
- Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018.
- Özen, Muharrem, Genel Tehlike Yaratan Suçlar, Ankara 2010.
- Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 2018.
- Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2018.
- Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, München 2006.
- Saraç, Filiz, Bina Çökmesine Neden Olmak Sureti İle Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması Suçu, İstanbul 2008 (Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Satzger, Helmut, “Die Anwendung des deutschen Strafrechts auf grenzüberschreitende Gefährdungsdelikte”, NSTz 1998.

- Schmidt, Jürgen, Untersuchung zur Dogmatik und zum Abstarktionsgrad abstrakter Gefährdungsdelikte–Zugleich ein Beitrag zur Rechtgutlehre, Marburg 1999.
- Schroeder, Friedrich-Christian, “Taksirin Kanunen Tanımlanmasına İlişkin Problemler” (Çev.: İzzet Özgenç), in: Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, Konya 1998.
- Schröder, Horst, “Die Gefährdungsdelikte im Strafrecht”, ZStW 81 (1969).
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2018.
- Taşkın, Ozan Ercan, “Maddi ve Muhakeme Boyutuyla Çevre Ceza Hukukuna Dair Bazı Tespitler/Kısmi Öneriler”, CHKD, Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2015.
- Toroslu, Nevzat/Toroslu, Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2018.
- Üzülmöz, İlhan/Akkaş, Ahmet Hulusi, “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilme Şartları”, EÜHFD, C:II, S:1-2, Yıl:2007.
- Wessels, Johannes/Beulke, Werner, Strafrecht Allgemeiner Teil, Die Straftat und ihr Aufbau, 41. Auflage, Heidelberg 2011.
- Wohlers, Wolfgang, Deliktstypen des Präventionsstrafrechts – zur Dogmatik “moderner” Gefährdungsdelikte, Berlin 2000.
- Yenerer-Çakmut, Özlem, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçları (TCK m.179-180)”, in: Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku – Beiträge zur Rechtsvergleichung, Cilt: III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, İstanbul 2010.
- Zafer, Hamide, “Halkın Bir Kısmını Aşağılayacak ve İnsan Onurunu Zedeleyecek Şekilde Tahkir Etme Cürmü (765 sayılı TCK m.312/3)”, İÜHFM, C:62, S:1-2, 2004.
- Zafer, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 6. Baskı, İstanbul 2016.
- Zieschang, Frank, Die Gefährdungsdelikte, Berlin 1998.